

İRFAN

№ 87 Fevral 2014 İctimai fikir jurnalı 3 AZN

DUANIZ OLMASA...

Əziz Oxucu!

Dua insan övladının gücünün tükəndiyi vaxtlarda Rəbbinə yalvarması, çətin zamanlarda Ona sığınması, bütün arzu və istəklərini aləmlərin sahibinə ərz etməsidir. Onunla birliyimizin simvolu olan dua eyni zamanda insanlıq keyfiyyətimizin də göstəricisidir. Allah Rəsulu da hər an Rəbbinə dua və yalvarış halında idi. Yaradan Qurani-Kərimdə duamız olmazsa Onun qatında heç bir dəyər ifadə etmədiyimizi bildirir.

Jurnalımızın bu sayını duaya həsr etdik. O dua ki, *“Haqqın dərgahına açılan qapı”*dır. *“Dua sözün meracıdır”* başlıqlı yazıda Yaradana əl açıb etdiyimiz duaların nə qədər qiymətli olduğunu oxuyacaqsınız. Dinimizdə bütün ibadətlərin ədəb və sünnələri olduğu kimi dünyanın da müəyyən ədəbləri və sünnələri var. Bu haqda eyniadlı məqalədə oxuyacaqsınız. *“Dua möminin silahıdır”* başlıqlı yazıda bütün çətinliklərimizi Ona şikayət edə biləcəyimiz və müşküllərin açarının dua olacağını bir daha yad edəcəksiniz. Möhtərəm könül insanı Osman Nuri Topbaşın qələmindən *“Duadakı sirr”* başlıqlı yazı dua mövzusunə fərqli baxış ortaya qoyur. Jurnalımızın ilk yazarlarından olan Lokman Helvacının ölkəmizdə səfərdə olmasından istifadə edərək ana mövzumuzla bağlı müsahibə aldıq. Sevvə-sevvə yazılarını oxu-

duğunuz Lokman bəyin müsahibəsini də xoş hisslərlə oxuyacağınızı ümid edirik.

Əziz Oxucu!

Bildiyiniz kimi fevral ayının gəlişi eyni zamanda 26 fevral dəhşətini də yada salır. Erməni quldurlarının əliyalın xalqımıza qarşı törətdiyi vəhşiliklərin dünya ictimaiyyətinə tanınması üçün müəyyən işlər görülür. Ölkə prezidenti hörmətli İlham Əliyevin bu sahədə həyata keçirdiyi uğurlu siyasəti yüksək təqdirə layiqdir. Lakin tək-cə rəsmilər deyil, hər kəs, o cümlədən, mətbu orqanlar da əlindən gələni əsirgəməməlidir. Biz də hər il olduğu kimi bu dəfə də Xocalı qurbanlarını yad etdik. Ümidvarıq ki, tezliklə düşmənlər layiq olduğu cəzanı alacaqdır.

Buayk *“Ağsaqqal Nəsihəti”* rublikamızda bir neçə ay əvvəl görüşdüyümüz mərhum ağsaqqal Əmrullah dayı ilə olan müsahibəmizi sizinlə paylaşırıq. Vəfatından sonra yayımladığımız müsahibə ilə tanışlıqdan sonra ruhuna dualar etməyi unutmayın. Yeri gəlmişkən, 12 fevral tarixinin böyük Allah dostu Mahmud Sami Ramazanoğlu həzrətlərinin vəfat ildönümü olması münasibətilə *“Həya Abidəsi”* başlıqlı yazıda o nəcib insan haqqında bir-birindən gözəl xatirələrlə tanış olacaqsınız.

Sözü çox uzatmadan sizi *“İrfan”*la baş-baş qoyuruq.

İRFAN

Fevral/2014/№:87
ictimai fikir jurnalı
Dövlət Reyestr №: 1763

Təsisçi:
İpək yolu MMC

Baş redaktor:
Nurlan MƏMMƏDZADƏ

Məsul katib:
Elşən RZAYEV

Məsləhətçi:
Dr. Abbas QURBANOV

Kompüter dizaynı:
Ülvi MƏMMƏDOV
Copyright 2013 © All Rights Reserved
Created and supported by “irfan”

Foto:
«İRFAN»

Redaksiya heyəti:
Akademik
Vasim MƏMMƏDƏLİYEV
Prof.Dr. Şahin XƏLİLLİ
Dr.Siracəddin HACI
Dr.Alpay ƏHMƏDOV
Seyid Camal ƏZİMBƏYLİ
Eldəniz SALMANOV
Ramiz MƏMMƏDOV
Səadət MÜRŞÜDOVA
Arif HEYDƏROĞLU
Akif HÜSEYNOV
Fuad QULİYEV

Ünvan:
Bakı şəhəri,
Cəfərov Qardaşları küç. 16
Tel: (+994 12) 492 32 23,
493 02 93

www.irfandergisi.com
E-mail
irfandergisi@yahoo.com

Abunə və reklam işləri:
Tel: 051 412-22-82

**Şikayət və təklifləriniz üçün
bu nömrəyə müraciət edə bilərsiniz**

Jurnalın materiallarından istifadə edərkən istinad zəruridir. Müəllifin mövqeyi ilə redaksiyanın mövqeyi üst-üstə düşməyə bilər.

İllik abunə qiyməti:
Ölkədaxili 35 AZN
Xarici ölkələr üçün 60 Avro

3

HAQQIN
DƏRGAHINA
AÇILAN QAPI

Nurlan
MƏMMƏDZADƏ

6

DUA SÖZÜN
MERACIDIR

Elşən RZAYEV

28

DUADAKI SİRR

Osman Nuri
TOPBAŞ

10

"İRFAN"
JURNALININ İLK
YAZARLARINDAN
Lokman HELVACI:

"DUA BİZİ ONA
YAXINLAŞDIRIR!"

Sorma hər kişinin əslin izzətindən bəllidir / Söhbət i rfan görünər xidmətindən bəllidir. Nəsimi

8	Duanın Ədəb və Sünnələri
Dr. Əhməd NİYAZOV	36	Gənc Baxış
14	Dua möminin silahıdır
Müşfiq XƏLİLOV	38	Çox Qəribədir, Biz Beləyik...
İlham SOVQATOV
16	Həzrət Peyğəmbərin Gündəlik Duaları
İrfandan	40	Xocalı
Nurəddin RÜSTƏMOV
18	Rəhmanın Əsl Bəndələri Kimdir?
Aqil ƏLİYEV	42	Ağsaqqal nəsihəti
20	Həya Abidəsi Mahmud Sami Ramazanoğlu
İrfandan	44	İnsan İnsana Rast Gələr
Adem ŞAHİN
22	Namazın Əhəmiyyəti
Saleh ŞİRİNOV	46	Huməzə Süresinin Çəkdiyi
Ruh Portreti
Salih Zeki MƏRİÇ
24	Qasım Kişinin Gözləmə Dünyası
Mübariz ƏLİOĞLU	48	Yetimin Allahı
Eldar KƏRİMOV
26	Bir Ayə
Fuad QULİYEV	50	Araşdırma
İlham SOVQATOV
27	Bir Hədis
Səfa MURADOV	52	Suriya Danışıqları II Cenevrə Görüşü
Alpay Əhməd
34	Quran Gündəliyi
Kamran MƏMMƏDOV	54	Xəbər

Haqqın Dərgahına

AÇILAN QAPI

Çağırmaq, əl açmaq, yalvarmaq mənasına gələn dua insanın birbaşa Rəbbi ilə əlaqə qurmasıdır. Allahı Rəbb olaraq tanıyan hər bir müsəlmanın həyatında duanın xüsusi yeri olmalıdır. Çünki dua hər halın Ona açılmasıdır. Bəzən dua sevincli anların Ona şükürlə ifadəsi olur. Bəzən də eynilə Həzrət Yaqubun dediyi kimi hüznün və kədərini yalnız Allaha şikayəti olur. Bəzən dua yalvarış, bəzən təşəkkür ifadəsidir. Daimi dua halını yaşamaq Xalq içində Haqla bərabər olanların bacaracağı bir işdir. Çünki dua Onun rububiyyət və uluhiyyət sifətlərini haqqıyla tanımağın təzahürüdür. Dua bəzən təcəlli edən şərtlər gərəyi, sadəcə qəlbdən keçirilən bir anlıq istək, bir ləhzə duyğu olur, bəzənsə bu duyğunun kəlmələrə bürünərək, isti göz yaşlarıyla dilə gəlməsi. Bəzənsə sadəcə göz yaşı olur, halın tərcümanına çevrilir...

Dua və istiğfar Allahın insan oğluna bəxş etdiyi ən ülvəi hissə və ən gözəl duyğulardan biridir. İncəmizə görə peyğəmbərlərin həyatlarında kiçik zəllələr işləməsinin bir səbəbi də məhz bu duyğudan məhrum olmaları üçündür.

Duanın əhəmiyyətini bu kiçik qissə nə gözəl ifadə edir: Günahkar bir adam bir Allah dostunun hüzuruna gələrək deyir: “Ey Allahın əməlisaleh bəndəsi, ey Rəbbimin izni ilə sirlərə vəqif olan şəxs, mən bugünə qədər xeyli günah işlədim. İsrarla işlədiyim günahlar üçün tövbə də etmədim. Allahın günahkarları cəzalandıracağından söz açırınsınız. Amma mənə heç bir bəla göndərmədi”. Mübarək zat: “Sən heç dua edirsənmi?”, deyərək soruşur. Günahkar adam: “Xeyr”,- deyir. Allah dostu bu cavabı verir: “Daha bundan da böyük bəla gözləyirsən? Allah sənə bəla verib, amma fərqi də deyilsən”.

Buradan gördüyümüz kimi dua insana verilmiş bir lütfüdür. Dua etmə ehtiyacı hiss etməmək insanın Rəbbindən uzaqlığının və qəlbinin qatılaşdığının göstəricisidir. Həyatın duasz yaşanması bəndə ilə Rəbbi arasında yüksək nəfs dağlarının varlığından xəbər verir. Belə bir durumda “nəfsi təzkiyə” külüngü ilə aradakı dağları yarmaq və bütün əngəlləri aşmaq lazımdır.

Dua ömrə bərəkət qatar. Müsbət enerjinin yaranmasına, ətrafa sirayət etməsinə səbəb olar. Dua edənlərin olduğu cəmiyyətlə duadan uzaq cəmiyyətlər arasında açıq şəkildə hiss olunacaq qədər hüzur fərqi vardır. Müsəlman duasz olmaz dedik, elə isə sadəcə dara düşəndə yox, işlərimiz yolunda gedəndə də Rəbbimizə duanı əskik etməməliyik. Allah Rəsulu bir gün miniyinin tərkində ona yoldaşlıq edən azyaşlı Abdullah İbn Abbasa nəsihət edir. *“Ey gənc, sənə bəzi xüsusiyyətləri öyrədəcəyəm”,* deyər başladığı nəsihətində bu cümlə də yer alır: *“Sən Allahın dinini və hüquqlarını qoruk, O da səni qorusun. Allahın hüquqlarına riayət et ki, Onu qarşında görəsən. Bir şey istəyəcəyin zaman Allahdan istə!..”* Buradan anlayacağımız kimi, duanın məqbul olması və insanın Rəbbindən istədiyinə nail olması üçün vacib şərtlərdən biri də Onun əmrlərinə itaət etməsidir. Qüdsi-hədisdə də buyurulduğu kimi qul Rəbbinə ibadətlə yaxınlaşmağa davam etdikcə Allah onu sevər və nəticədə Rəbbindən nə istəyərsə, verər. Deməli, duaların qəbulu Quran və Sünnəyə bağlılığımızdan asılıdır. Duada halal loğmanın da bu baxımdan mühüm rolu var. Əbu Hüreyrənin nəql etdiyi bir hədisdə Allah Rəsulu təmiz və halal qidaya diqqət çəkdikdən sonra belə buyurur: *“Bir nəfər Allah yolunda uzun səfərlər edər. Saç-saqqalı dağınıq, üst-başı toz-torpaq içində olan bu adam əlini səmaya qaldırır “Ya Rəbb, Ya Rəbb”, - deyər dua edər. Halbuki yediyi haram, içdiyi haram, geydiyi haram, qidası haramdır. Belə birinin duası*

necə qəbul edilsin?!” (Müslim, Zəkat, 65; Tirmizi, Təfsirul-Quran, 3)

Dua menyumuzda nələr var?

Bir ziyafətə çağırıldıqda, hansısa yeməxanada nahar etmək istədikdə əvvəlcə yemək menyusunda nələrin olduğuna baxırıq. Hətta son zamanlar texnologiyanın inkişafı ilə həyatımıza girən bir sıra məişət və texniki avadanlıqların da özünəməxsus menyusu olur ki, bunlara çox əhəmiyyət veririk. Məsələn, aldığımız mobil telefonun, rəqəmsal televizorun menyusu mütləq şəkildə o malı seçməmizə təsir edər. Elə isə gəlin dua menyumuza da bir nəzər salaq. Görək dua menyumuzda nələr var, kimlər var? Yalnız özümüz üçün dua edirik, yoxsa yaxın qonşumuzdan tutmuş, minlərlə kilometr uzaqda yaşayan müsəlman bacı-qardaşlarımızı da yad edirik? Rəbbimizdən nə kimi istəklərimiz var? Bu istəklərimizin sıralaması necədir, birinciliyi hansı təmənnilərimiz təmsil edir? Şübhə yoxdur ki, möminin duası onun keyfiyyətindən xəbər verir. Efqizmin buxovları altında əzilən, lakin bunun fərqiində olmayan bir insan əlbəttə ki, duasında yalnız özünü və dünyaya aid istəklərini ön planda tutar. Kamil möminlərsə, dualarına Allah Rəsulunun təlim etdiyi kimi istiğfar və tövbə ilə başlayar, Allahdan özü və inanan insanlar üçün dünya və axirət səadəti istəyər, müşküllərin həllini asanlaşdırması üçün Rəbbinə niyaz edər. Eynilə Allah Rəsulunun hər zaman dualarında ümmətini istəməsi, əshabının da bundan nümunə götürərək dualarını Onun kimi etməsi bizə bu xüsusta ən gözəl örnək olmalıdır.

Duanda məni də unutma!

Allah Rəsulu hədisi-şərifində buyurur: *“Bir müsəlmanın din qardaşına qiyabında etdiyi dua qəbul olunar. Dua etdiyi zaman başının üstündə vəzifəli bir mələk qardaşına*

xeyir dua edən üçün “Amin, sənin üçün də eynisi olsun!”,- deyər.” (Müslim, Əbu Davud) Bu hədisi-şərif İslam qardaşlığının cəmiyyət fonunda necə yaşana-çağını göstərən bariz misallardan biridir. Mömin qardaşı üçün dua edəcək, onun müşkülünün həlli, çətinliklərinin asanlaşması üçün Rəbbinə yalvaracaq, lakin haqqında dua edilənin bundan xəbəri olmayacaq. Sırf Allah üçün edilən dua olduğundan qəbula daha yaxın belə duaları artımaq əlbəttə ki, cəmiyyət çapında səadətin yaşanmasına təminat verəcəkdir. Din qardaşlarının bir-birinə dua etməsinin əhəmiyyətini və fəzilətini göstərən başqa bir hədis isə belədir. Bir gün Həzrət Peyğəmbər (s.ə.s): *“Allah-Təalaya günah işləməyən dillə dua edin!”*,- buyurdu. Əshabi-kiram sual etdi: *“Ya Rəsulallah, hamımız günah işləmişik, günahsız ağızla dua necə olur?”*. Allah-Rəsulu buyurdu: *“Bir-birinizə dua edin, çünki nə sən onun dili ilə, nə də o sən dilinlə günah işləyib”*. (Tərgibus-Salət) Qardaşlıq sadəcə gündəlik işlərdə, zahirən yardımlaşma deyil, eyni zamanda dua kimi mənəvi vasitələrlə də yardımlaşmaqdır. Buradan çıxaracağımız başqa bir dərs isə budur: müsəlman heç kimi xor görməməli, hər kəsin duasını və hüsnü-zənnini qazanmağa çalışmalıdır. Hətta Həzrət Peyğəmbər özü də şəxsən çox sevdiyi səhabələrindən olan Hz. Ömərdən dua istəmişdi. Bir gün Rəsulullahdan (s.ə.s) ümrəyə getək üçün icazə alan Hz. Ömərə: *“Qardaşım, bizi də duanda unutma”*,- demişdi. Həzrət Ömər (r.a) onun bu sözlərinə nə qədər sevindiğini ifadə etmək üçün sonralar belə buyurmuşdur: *“Rəsulullahın bu sözünə o qədər sevindim ki, əvəzində dünyalar verilsə, o qədər sevinməzdim”*. (Əbu Davud, Tirmizi) Bu gün bəlkə də Rəsulullah cismən aramızda yoxdur, amma mənən hər zaman bizimlə birlikdə olduğunu, ölmədiyini unutmamalı və

Dua hər halın Ona açılmasıdır. Bəzən dua sevincli anların Ona şükürlə ifadəsi olur. Bəzən də eynilə Həzrət Yaqubun dediyi kimi hüznün və kədərini yalnız Allaha şikayəti olur. Bəzən dua yalvarış, bəzən təşəkkür ifadə edir. Daimi dua halını yaşamaq Xalq içində Haqla bərabər olanların bacaracağı bir işdir.

dualarımızda Ona salətu-salamlara yer verməliyik. Duada Allah Rəsuluna salam göndərmək diləklərimizin daha tez qəbuluna səbəb olar və duamıza bərəkət qatar. Dualarımızda salavata nə qədər yer ayracağımızı isə Übey bin Kəbin Rəsulullahla olan bu dialoqundan öyrənə bilərik. Übey bin Kəb deyir: *“Bir gün Rəsulullah: “Ya Rəsulallah, mən çox dua edirəm. Duamın nə qədərini sənə salətu-salam gətirməyə ayırım?”,- dedi. Rəsulullah: “İstədiyini qədərini”,- buyurdu. “Dördə birini?”,- deyər soruşdum, “İstədiyini qədərini ayır, amma bir az da artırırsan, sən üçün xeyirlidir”,- buyurdu. “Üçdə ikisini?”,- dedim. “İstədiyini qədər. Amma artırırsan, sən üçün daha da yaxşı olur”,- buyurdu. “Yarısını ayırısam, necə?”,- deyər soruşdum. “İstədiyini qədərini ayır, amma bir az da artırırsan, sən üçün daha da yaxşı olur”,- buyurdu. “Duamın hamısını sənə salavat gətirməyə həsr etsəm, necə?”,- dedikdə Allah Rəsulu bu cavabı verdi: “O zaman dərdlərdən azad olarsan, günahların bağışlanar!”*.

Bəlkə biz dualarımızın tamamını ayıra bilmirik. Amma yenə də bir hissəsini, ən gözəl anlarını Rəsulullahla həsr etməliyik. Hər dəfə duaya başlamadan **“Duanda bizi də unutma”** sözünü xatırlamaq diləyilə...

DUA SÖZÜN MERACIDIR

Jurnalın bu sayının əsas mövzusu duaya həsr edildiyi üçün dua haqda yazmaq istədim. Doğrudur, hər nə qədər dua haqda yazmaq istəsəm də, ancaq bilirəm ki, dua yazılmaz. Çünki dua qulun Allah ilə dialoqudur. Dua zahirən dil ilə edilsə də, əslində duanın yeri ruhdur. Dilin yox, ruhun əməlidir, “söz”dən çox, “hiss”dir dua. Ona görə də dua yazılmaz, edilir. İnsan Yaradanı qarşısında acizliyini, “heç”liyini dərk edər və beləliklə də əllərini səmaya açaraq diləklərini ərz edər. Məhz buna görə də dua ibadətin əsası, ibadət isə duanın örtüsüdür.

Dua lüğətdə çağırmaq, səslənmək, istəmək, yardım etmək, söz vermək, yalvarmaq, sığınmaq, nida etmək kimi mənalara gəlir.

Termin olaraq dua qulun Allaha sığınma və yalvarmasını, Allahın uralığı qarşısında

qulun gücsüzlüyünü etiraf etməsi, sevgi və təzim hissləri ilə Rəbbinin lütfünü, yardımını və əfvini diləməsini ifadə edir.

Həmçinin dua qulun Allahın uralığı və əzəməti qarşısında öz zəifliyini dərk etməklə Yaradanın böyüklüyünü dilə gətirməsi, Ona yalvarması, Ona həmd etməsi, şükür etməsi və Onu tərif etməsidir.

Dua insanın acizliyinin etirafıdır. Dua insanın öz-özünə kifayət etmədiyini bilməsidir. Dua insanın Allaha “imdad” hayqırışıdır.

Dua haqda yazılanlar isə onun mənəvi tərəfindən daha çox Quran və Sünnə işığında duanın mahiyyəti, forma və məzmununu əhatə edir. Əks halda hansı qələm duanın mənəvi tərəfini oxucuya çatdıra bilər ki?!

Quranda dua ilə əlaqəli bir çox ayədə insanların Allaha dua etmələri əmr edil-

miş, duanın üsul, ədəb və təsirlərindən söz açılmışdır. (Bəqərə 186, Nisa 32, 117, 134, Əraf 29, 55, 180, Yusuf, 86, Gəfir 60). Bəzi ayələrdə yanlış, yersiz, zamansız və qəbul edilməyən dualardan bəhs edilmişdir. (Bəqərə 200, Yunus 12, 22, 106, İsrə 11, Muminun 99, 100, 106, 107, Fussilət 51). Bu ayələrin əksəriyyətində dünyada ikən Allahı və Onun hökmlərini tanımaq istəməyən, ancaq axirətdəki acı həqiqəti görüb pis aqibətləri ilə üz-üzə gəldikdə peşimanlıq hissi ilə dünyaya yenidən geri qaytarılmaları üçün Allaha yalvarmalar bildirilmiş, yüzdən çox ayədə isə Peyğəmbərlərin və saleh insanların dualarından bəhs edilmişdir. Qeyd edilən ayələrdə Allah möminlərin duasına dəyər verməkdə, insanın yalnız olmadığını, hər cür şəraitdə onun vəziyyətini bilən və ona yaxın olduğunu xatırladır.

Qurana görə dua bəzən hal dili ilə, bəzən də söz ilə olur. Hal dili ilə olan dua üçün Hz. İbrahimin (ə.s) atəşə atıldığı vaxt keçirdiyi hisslər misal verilir. Onun Allaha olan təslimiyyəti və güvəni çox təsirli bir dua halına gəlmiş və **“Ey atəş! İbrahimə qarşı sərin və zərərsiz ol!”** möcüzəli şəkildə ilahi yardımla qarşılaşmışdı.

Hədislərdə də duanın fəziləti, ədəbi, şərtləri, qəbul edilməsi mümkün olan və olmayan dualar, dua üçün ən uyğun zamanlar (səhər vaxtı, gecə yarısı, Qədr gecəsi, namazdan sonra, azanla iqamə arasında və s. kimi) Hz. Peyğəmbərin (s.ə.s) müxtəlif yerlərdə və zamanlarda, fərqli vəziyyətlərdə etdiyi xüsusi dualar haqqında məlumat verilmişdir (məsələn: yatarkən, yuxudan oyanarkən, namaza başlarkən, namazda və namazdan sonra, dəstəmaz alarkən, səfərə çıxarkən və s.)

Hədislərdə bildirildiyinə görə, bir təhlükə və zülm qarşısında çarəsiz qalan kimsənin, qəlbində saf sevgi ilə ata-anasının və ya başqasının yaxşılığını istəyən kimsənin, Allah üçün oruc tutan kimsə-

Dua qulun Allahın ucalığı və əzəməti qarşısında öz zəifliyini dərk etməklə Yaradanın böyüklüyünü dilə gətirməsi, Ona yalvarması, Ona həmd etməsi, şükür etməsi və Onu tərif etməsidir.

Dua insanın acizliyinin etirafıdır. Dua insanın öz-özünə kifayət etmədiyini bilməsidir. Dua insanın Allaha “imdad” hayqırışıdır.

nin, milləti üçün çalışan ədalətli dövlət başçısının duasının geri çevrilməyəcəyi, qəbulunun mütləq olacağı xəbər verilmişdir. Bundan başqa, duanın bir günahın işlənməsinə və ya qohumluq əlaqələrinin kəsilməsinə dair olmaması və duanın qəbul olması üçün tələsməmək bildirilmişdir. Hədisi-şərifədə: *“Sizdən hər birinizin duası tələsmədikcə qəbul olunur”,* -buyurulmuşdur. Qurani-Kərimdə də **“Mənə dua edin, Mən də sizin dualarınızı qəbul edirəm!”** (Gəfir 60) buyurularaq duanın cavabsız qalmayacağı bildirilmişdir.

Dua insanın fitrətində olan bir ehtiyacdır. Elə buna görə də dua bütün dinlərdə mövcud olmuşdur. Dua etmə hissinin itirmiş hər bir şəxsi əsasən kədərli və ümitsiz bir gələcək qarşılayacaqdır. Çünki əxlaqi və mənəvi duyğular bir insanın əsas dəyərlərindəndir. Bunların yox olması həmin insanın mənəvi həlakıdır. Bu dəyərləri itirən insanlar məhvə məhkumdur. Elə buna görə də dua etmək ehtiyacını özündə öldürən bər bir şəxs praktiki olaraq fəsaddan qorunacaq heç bir şeyə sahib deyildir. Heç kimsə duanı tərk etmək qədər özünü sürətlə məhvə hazırlamamış və alçalmağa məruz qalmamışdır. Duadan yoxsun hər fərd kimi, duasız cəmiyyətlər də mənəvi tənəzzülə məhkumdur.

DUANIN ƏDƏB VƏ SÜNNƏLƏRİ

Dua dinimizdə başlı-başına bir ibadətdir. Qurani-Kərimdə Allah-Təala buyurur: “(Ya Rəsulum!) Bəndələrim Məni səndən soruşduqda söylə ki, Mən (onlara) yaxınam. Dua edib Məni çağıranın duasını qəbul edə-rəm” (Bəqərə, 25/186). Numan ibn Bəşir (r.a) rəvayət edir ki, Hz. Peyğəmbər (s.ə.s): “*Dua ibadətdir*”, - dedi və sonra bu ayəni oxudu: “Rəbbiniz buyurdu: “*Mənə dua edin, Mən də sizin dualarınızı qəbul edirəm! Mənə ibadət etməyi təkbürlərinə sığışdırmayanlar Cəhənnəmə zəlil olaraq girəcəklər!*” (Gafir, 40/60)” (Tirmizi, Də-avat, 45; Əbu Davud, Səlat, 358).

Dua bəndə ilə Rəbbi arasında ünsiyyət vasitəsidir. Digər ibadətlərdə olduğu kimi, duanın da bəzi üsul və qaydaları vardır. Du-anın ədəb-ərkanının keyfiyyəti haqqında Həzrət Peyğəmbərin (s.ə.s) hədisləri ara-sında kifayət qədər məlumat verilmişdir. Bir neçəsini aşağıda sadalamaq olar:

1) Duada əlləri açmaq: Hz. Peyğəmbər (s.ə.s) dua etdiyi vaxt əksər hallarda əl-

lərini açaraq dua etmişdir. Ona görə də, sünnədə əsas olan əlləri yuxarı qaldıraraq dua etməkdir. İmam Buxari “Səhik”ində və “Ədəbul-Müfrəd”ində dua ilə bağ-lı “**duada əlləri qaldırmaq babı**” başlığı açmış (Buxari, Dəavat, 23), bu haqda bə-zi hədisləri nəql etmişdir: “*Peyğəmbər dua edərkən əllərini qaldıranda iki qoltuğunun ağ yerlərini gördüm*” (Buxari, Dəavat, 23; Cihad, 100; İstisqa, 21; Müslüm, Birr 88; Müsnəd, VI, 133). Başqa hədisdə Rəsulullah (s.ə.s) belə buyurmuşdur: “*Rəbbiniz Hayydır, Kərimdir. Qulu dua edərək ona əlini qaldırdığı zaman, O, əllərini boş çevir-məkdən həya edər*” (Tirmizi, Dəavat, 118). Əllərin açıq vəziyyətinə gəldikdə isə, İbn Abbas (r.a) rəvayət edir ki, Allah Rəsulu buyurdu: “*Allaha dua edəndə ovuclarının içini açaraq dua et*” (Əbu Davud, Səlat, 358).

2) Duadan sonra əlləri üzə çəkmək: Duadan sonra əllərin üzə çəkilməsi də bir sünnə əməldir. Bu mövzuda alimlər arasında icma vardır. Bu, Hz. Ömər (r.a) rəvayətinə əsaslanır: “*Peyğəmbər (s.ə.s) əl-lərini qaldırdığı zaman üzünə çəkmədikcə, endirməzdi*” (Tirmizi, Dəavat 11). İbn Ab-basın (r.a) rəvayət edir ki, Rəsulullah bu-yurdu: “*Allaha dua edəndə ovuclarının içini açaraq dua et. Duanı bitirəndə ovuclarını üzünə çək*” (Əbu Davud, Səlat, 358).

3) Namazdan sonra dua etmək: İbn Ubeyd (r.a) rəvayət edir ki, Rəsulullah (s.ə.s) məsciddə oturanda bir adam gəldi, namaz qıldı və sonra belə dua etdi: “Allahım, mənə bağışla, mənə mərhəmət et”. Bunu eşidən Rəsulullah (s.ə.s) dedi: “Ey filankəs, tələsdin. Namaz qılıb oturduğun vaxt Allaha layiqincə həmd et, sonra mənə səlat və salam gətir, sonra istədiyin duanı et”. Bundan sonra başqa biri namaz qıldı. Namazdan sonra Allaha həmd etdi və Peyğəmbərə səlat və salam gətirdi. Başqa bir şey demədi. Bunun üzərinə Rəsulullah (s.ə.s) o kəsə belə dedi: “Ey filankəs! Dua et, duan qəbul edilsin” (Tirmizi, Daavat, 64). Hədis həmçinin göstərir ki, duaya başlayanda əvvəlcə **Allaha həmd**, sonra **Rəsuluna səlat və salam** edərək başlamalı və sonra digər istək və niyaza durmalıdır. Çünki Ömər bin Xəttab Hz. Peyğəmbərdən belə rəvayət etmişdir: “Dua göy ilə yer arasında durur, Peyğəmbərə səlavət gətirincəyə qədər o duadan heç bir şey Allahın dərgahına yüksəlməz” (Buxari, Məğazi, 38; Tirmizi, Səlat, 352).

4) Duada təkidlə istəmək və qafil olmamaq: Əbu Hüreyrənin rəvayətinə görə, Peyğəmbər (s.ə.s) buyurmuşdur: “Sizdən biri dua edərkən “Ya Rəbb, istəsən mənə bağışla, istəsən mənə mərhəmət et”, - deməsin. İstədiyini iradəli və qətiyyətlə istəsin. Çünki Allahı bir işə məcbur edəcək heç bir qüvvə yoxdur” (Buxari, Dəavat, 21). İbn Məsud (r.a) rəvayət edir ki, Rəsulullah (s.ə.s) duanı üç dəfə təkrarlamaqdan, istigfarı üç dəfə etməkdən xoşu gəlirdi (Əbu Davud, Səlat 361). İstəyin üç dəfə təkrar edilməsi bəndənin acizliyini və duanın ciddiyyətini göstərir. Duada əsas olan səmimiyyətdir. Əbu Hüreyrə (r.a) nəql edir ki, Həzrət Peyğəmbər (s.ə.s) buyurdu: “Qəbul olacağına inanaraq Allaha dua edin. Bilin ki, Allah qafil qəlbin duasını qəbul etməz” (Tirmizi, Dəavat, 65).

5) Duada vəsilə etmək: Duada vəsilə etmək onun müstəcəb və məqbul olma

“Sizdən biri dua edərkən “Ya Rəbb, istəsən mənə bağışla, istəsən mənə mərhəmət et”, - deməsin. İstədiyini iradəli və qətiyyətlə istəsin. Çünki Allahı bir işə məcbur edəcək heç bir qüvvə yoxdur” (Buxari, Dəavat, 21).

səbəbidir. Allah-Təala buyurur: “Allahdan qorxun, Ona (Onun rəhmətinə və lütfünə qovuşmaq üçün) vəsilə axtarın” (Maidə, 5/35). Vəsilənin üç növü var: a) Əsmayi-hüsna ilə; Allah-Təala buyurur: “Ən gözəl adlar (əsmayi-hüsna) Allahındır. Onu bu adlarla çağıraraq dua edin” (Əraf, 7/180). “Fatiha hörmətinə qəbul et” deyərək “Fatiha” surəsi ilə duanı bitirmək qeyd edilən ayənin nəticəsidir. b) Saleh əməllə; Quranda deyilir: “Pak söz (tövhid kəlməsi, zikir, həmd-səna) Ona tərəf yüksələr və pak sözü də (Allah dərgahına) yaxşı əməl qaldırır” (Fətir, 35/10). Həmçinin Buxarinin rəvayətinə görə, mağarada əlacsız qalan üç dost saleh əməlləri ilə Allahdan mədət umdular. Beləliklə, onların saleh əməllərinin hörmətinə mağaradan xilas oldular (Buxari, Müzəraa, 31; Müslüm, Zikir 100). c) Salehləri vəsilə etmək; Həzrət Ömər (r.a) Həzrət Abbas (r.a) ilə yağış duası (istisqa) etdikdən sonra belə demişdi: “Vallah bu, Allaha bir vəsilədir və onun qatından bir rütbədir” (Buxari, İstisqa, 3; Müslüm, İstisqa, 2).

İbadətlərdə ədəbə riayət etmək əməllərin fəzilətini artırır və hər biri bir əxlaqi məziyyətdir. Hərçənd, bunlar hökm baxımından fərz, vacib və sünnə olmasa da, ümumi olaraq müstəhəb hökmündədir. Məsələn, dua ediləndə dəstəmazlı olmaq, üzü qibləyə durmaq kimi. Ata-anaya, mömin qardaşlarına və s. dua etmək lazımdır ki, bunlar ayə və hədislərlə göstərilmiş, möminin hər bir işdə ədəb-ərkana riayət etməsi tələb edilmişdir.

“İrfan” jurnalının ilk yazarlarından Lokman HELVACI:

"DUA BİZİ ONA YAXINLAŞDIRIR!"

göndəriləni isə sevindirən xəbərdir, namədir, diləkçədir. Bəzən iki ovuca sığar, bəzən yanaqlardan süzülən iki damla yaşa, bəzən də hıçqırıqların arasında özünə yer edər. Bəzən məzlumluqların, bəzən məğdur olmanın arasına yerləşər. Necə təqdim olunursa olunsun, xəbərin getdiyi məqamın bu vəziyyətdən çox məmnun olduğunu və cavab verdiyini bilir. “Mənə dua edin, Mən də sizin dualarınızı qəbul edirəm! (Məni çağırın, harayınıza yetişərəm, yaxud yalnız Mənə ibadət edin, sizi mükafatlandıraram!) Mənə ibadət etməyi təkəbbürlərinə sığdırmayanlar Cəhənnəmə zəlil olaraq girəcəklər!” (əl-Ğafir, 60) Yəni rəzil və zəlil olaraq cəhənnəmə girmək istəmirkə, duadan uzaqlaşmamalıyıq.

- İlk növbədə sizi Azərbaycan oxucusu adından salamlayır, xoş gəlmisiniz deyirik. Buaykí ana mövzumuz duadır. Duanın mahiyyəti haqqında nə deyərdiniz?

- Xoş gördük. Mən də iki ildir gələ bilmədiyim Azərbaycana yenidən gəlməyim və sevdiyim insanlara qovuşmağın sevincini yaşayıram. Fərsətdən istifadə edərək bütün oxucularımızı sevgi ilə salamlayıram.

Dua görünən aləmdən mavərəyə göndərilən, göndərənə dəyər qazandıran,

- Dua insana necə təsir edir, nə kimi faydaları var?

- Hər şeydən əvvəl insanla bağlı bir xüsusu qeyd etməliyik. İnsan oğlunun gücünün, qüvvətinin bir sərhəddi var. Heç şübhəsiz ki, hamımız dəfələrlə insani acizlik yaşamışıq. İşlərimizin daşırdığı nöqtədə ən son sığınacaq və yalvarıb-yaxaracaq birinə ehtiyacımız var. Bəndə olmaq bunu zəruri qılır. Kibriya sifətinin yalnız Allah-Təalaya aid olduğunun idrakında olmaqdır bu.

İnsan oğlunun ən incə xüsusiyyətlərini ən gözəl şəkildə bilən, onu yaradan Allah (c.c) "Furqan" surəsinin son ayəsində **"De ki, duanız olmazsa, Rəbbim sizə nə dəyər versin!"**. Bir sözlə duanın insana ən böyük faydası Rəbbimizin bizə dəyər verməsinə vəsilə olmasıdır. Rəbbimiz dua edənə dəyər verir, duadan üz çevirənsə heç bir qiyməti yoxdur.

Dua psixoloji və ruhi rahatlıq bəxş edir. Duaya yönəlmək insana ruhi cəhətdən rahatlıq verir. Gücümüz çatan qədər əlimizdən gələni etməklə məsuluq. Amma fiziki olaraq gücümüz çatmayan şeyləri edə bilməmək bizi məyus edir, zehni və qəlbi olaraq xiffət çəkirik. Məhz belə bir vaxt əlimizdən gələni etdikdən sonra dua ön plana çıxar. Bu da imanlı bir qəlbin arxalanacağı yeganə istinad nöqtəsidir. Lakin bunu da unutmayaq ki, ağır və çətin zamanlarda dualarımızın qəbul olması üçün rahatlıq zamanlarında dua etmək lazımdır.

- Müsəlman şəxsiyyəti üçün Allaha dua etmək, Ona yalvarmaq nə mənaya gəlir?

- Dua müsəlmanın "lazımı-qeyri müfariqi"dir. Yəni, vazkeçilməz və olmaması imkansız vəsfidir. Rəbbimiz bizə duamıza görə dəyər verdiyi üçün, duasız ola bilmərik zətən.

Dua yönəlmək, acizliyini, heçliyini fərqləndirmək deməkdir. Dua Rəbbə yönəlib: "İlahi, Sən mənim Rəbbim, mənə Sənin aciz qulunam, budur, hüzuruna gəlmişəm",- deyərək hər şeyin Ondan gəldiyini bilmək və istəməkdir. İnsanın bir heç olduğu halda bir damla sudan yandığını düşünərək, dünyaya gəlişinin, var oluşunun Onun əliylə olduğunu dərk edərək istəməkdir.

Əslində, dua ilə şükür iç-içədir. Bizim üçün əhəmiyyət kəsb edən bir çox or-

Dua görünən aləmdən mavəraya göndərilən, göndərənə dəyər qazandıran, göndəriləni isə sevindirən xəbərdir, namədir, arizədir. Bəzən iki ovuca sığar, bəzən yanaqlardan süzülən iki damla yaşa, bəzən də hıçqırıqların arasında özüne yer edər.

qanımız var. Düşünün ki, bunlardan biri, məsələn, gözüümüz yoxdur və dua edərək Rəbbimizdən bir göz istəyirik. Sevdiklərimizi görmək, Rəbbimizin göndərdiyi kitabı oxuya bilmək və bu kimi gözəlliklərə qovuşmaq üçün belə bir mexanizm olsaydı, halımız necə olardı? Məsələn, göz bəbəyimizi, ağ təbəqəsini hara yerləşdirmək istərdik? Göz qapaqlarının lüzumunu bilmədiyimiz üçün onları istəməsəydik, nə olardı? Qaşlar, kirpiklər... Onlarla üzümüz bu şəkildə dua ilə formalaşsaydı, halımız necə olardı? Duamızda şükür də olmalı deyilmi? Həm də ömür boyu. Halbuki Rəbbimiz bizə heç bir tələbimiz olmadığı halda, bu qədər nemətlərini bəxş edib. Məhz ona görə də dualarımız həmdlə başlayır. İlk növbədə şükür edirik, sonra istəyimiz gəlir.

Müsəlmanın təfəkkürü də dua ilə iç-içədir. Təfəkkürümüz qeyd etdiyimizi tərzdə olarsa, dua halına da gəlmiş olar...

- Bəzən insanlar dua oxumaqdan çox kağıza yazıb üzərlərində gəzdirməyə üstünlük verirlər. Bu kimi yazılan duaların təsiri varmı? Yoxsa oxumaq zəruridir?

- Bütün işlərimizdə, namazımızda da, zəkatımızda da, dolayısıyla duamızda da nəticənin hasil olması üçün əsas olan şəxsin hansı qəlbi səviyyəyə sahib olmasıdır. Bəlkə, bir adam çox gözəl sözlərlə,

təmtəraqılı cümlələrle dua edər, amma o an qəbul olmaz. Amma başqa biri səmimi qəlblə ümməti-Muhammədi düşünərək qayğı ilə dua edər, bəlkə, qurduğu cümlələr təmtəraqılı deyil, amma duası qəbul olar.

Dua yazılacaqsə, xüsusilə, oxuya bil-məyənlər üçün yazılmalı, Qurandan ayələr və ya sünnədə oxunması tövsiyə olunan dualar olmalıdır.

- Dua etmək üçün müəyyən bir vaxt varmı, yoxsa zaman və məkan fərqi olmadan duaya davam etməliyik?

- Allah Rəsulunun həyatına baxanda hər anının dua ilə iç-içə olduğunu görürük. Evə girəndə, evdən çıxanda, ayaq-qabı geyinəndə, çıxaranda, paltarını dəyişdirəndə, yatanda, yuxudan duranda, yemək yeyəndə, su içəndə, ailəsi ilə birlikdə olanda, doğum, ölüm, ticarət, döyüş kimi işlərdə, hətta ayaqyoluna gedəndə, çıxanda belə... Əlqərəz, böyükdən-kiciyə həyatın bütün mərhələlərində əli, dili,

ürəyi daim Rəbbinə yönəlmiş idi. Ondan nə isə diləyirdi... Rəsulullahın bu halı daimi idrak halından başqa bir şey deyildi.

Necə ki, gün ərzində qulluqdan kənar zamanımız olmamalıdır, dua üçün də eynisini düşünməliyik. Dualarımız üçün səma qapıları hər zaman açıqdır. Lakin heç vaxt "dua edirəm, amma qəbul olmur" hissinə qapılmamalıyıq. Etdiyimiz hər duaya görə daima savab alırıq. Həmçinin unutmamaq lazımdır ki, dua halımız Rəbbimizin xoşuna gəlir. Duaya davam halımız sürdükcə bir tərəfdən qəlbi səviyyəmiz də duanın qəbuluna səbəb olacaq səviyyəyə yüksələcəkdir. Bezmədən, usanmadan duaya davam etməliyik.

Bu vəziyyəti Mövlana həzrətləri çox ibrətli bir hekayə ilə belə nəql edir:

"Dua edənin "Rəbbim" deməsi Allahın "buyur, ey qulum" deməsidir... Bir nəfər hər gecə qalxıb Allahı zikr və dua edirdi. Bir gün şeytan ona vəsvəsə edib dedi: "Ey Al-

lahı çox zikr edən adam, bütün gecə Allah deyib çağırmağın müqabilində sənə “buyur” deyən varmı? Heç bir cavab almadığın halda nə vaxta qədər dua edəcəksən?”.

Həmin adamın qəlbi qırıldı, başını qoyub yatdı. Yuxuda ona belə dedilər: “Özünə gəl, oyan! Nə üçün duanı, zikri tərk etdin? Nədən usandın?” O: “Bugünə qədər buyur deyə bir cavab almadım, qapıdan qovulmaqdan qorxuram”,- dedi. Bu zaman belə deyildi: “Sənin Allah deməyin Onun buyur deməsi sayəsindədir... Sənin yalvarman Allahın sənin ruhuna xəbər uçurmasındandır. Sənin çalışmaların, səylərin, çarə axtarmağın Allahın səni özünə yaxınlaşdırması, ayaqlarındakı bağları açmasıdır... Sənin qorxun, sevgin, ümidin Allahın lütfünün kəməndidir. Sənin hər “Ya Rəbb” sözünün altında Allahın “buyur” deməsi var...”

Qafilin, cahilin canı bu duadan uzaqdır. Çünki ona “Ya Rəbb” demə icazəsi verilməyib. Ağzında, dilində kilid var... Başına bəla gələndə ağlayıb, sızıldamaması üçün Allah ona dərd, qəm, ağrı və kədər vermədi... Buradan başa düş ki, Allaha dua etməyə, Onu çağırmağa səbəb olan dərd dünya səltənətindən daha üstündür...”

Dərdsiz dua soyuqdur. Dərdli ikən edilən dua könlüdən qopar...

- Müsəlmanın dilindən düşürmə-yəcəyi dua nə olmalıdır?

- Hz. Peyğəmbərin 24 saatına baxmaq lazımdır. Onun hər hərəkəti, halı dua idi. Onun dualarını həyata tətbiq etməli, necə dua edibse, elə dua etmək lazımdır.

Yenə Mövlana bu xüsusda belə deyir: “Peyğəmbərlərin duasını öyrənib onları etmək lazımdır. Çünki Peyğəmbərlərin duası səmalarda o qədər məsafəni qət edərək Uca Allahın dərgahına necə çatacağını bilir”.

Məsələn, Hz. Adəmlə Həvvə anamız cənnətdən dünyaya endirildikləri zaman

*İnsan oğlunun gücünün,
qüvvətinin bir sərhəddi var. Heç
şübhəsiz ki, hamımız dəfələrlə
insani acizlik yaşamışıq.
İşlərimizin daşa dirəndiyi nöqtədə
ən son sığınacaq və yalvarıb-
yaxaracaq birinə ehtiyacımız var.
Bəndə olmaq bunu zəruri qılır.
Kibriya sifətinin yalnız Allah-
Təalaya aid olduğunun idrakında
olmaqdır bu.*

çox nəzakətli şəkildə bağışlanmalarını istəmişdilər:

“Ey Rəbbimiz, biz nəfsimizə zülm etdik. Əgər bizi bağışlamazsan, ziyana uğrayanlardan olarıq”. İşlədikləri xətəyə o qədər peşman olmuşlar ki, birbaşa bizi bağışla demirlər, həya edirlər. “Əgər bağışlamazsan, ziyana uğrayanlardan olarıq”, sözü istəyin ən aşağı mərtəbəsidir sanki.

- Çox dəyərli vaxtınızı bizə ayırdığınızı üçün oxucularımız adından sizə təşəkkür edirik. Görüşmək ümidilə...

- Əslində, oxucularımızla bir daha görüşmə fürsəti verdiyiniz üçün mən təşəkkür edirəm. İcazənizlə son söz yerinə ağzı, könlü dualı insanın varlığın əsl mahiyyətini idrak edən insan olduğunu, duasız insanınsa öz varlığı daxil olmaqla kainatdakı heç bir varlığın var olma sir-lərini idrak edə bilməyən insan olduğunu unutmayaq demək istərdim. Əks halda bu idraksızlıqdan biganəlik, şüursuzluq, narazılıq, inkar, qəlbi qəflət, üsyan çıxar... Yaradanla əlaqələr kəsilər. Rəbbimiz dilimizi duadan, qəlbimizi yalvarışdan uzaqlaşdırmasın. Amin.

Dua

MÖMİNİN SİLAHIDIR

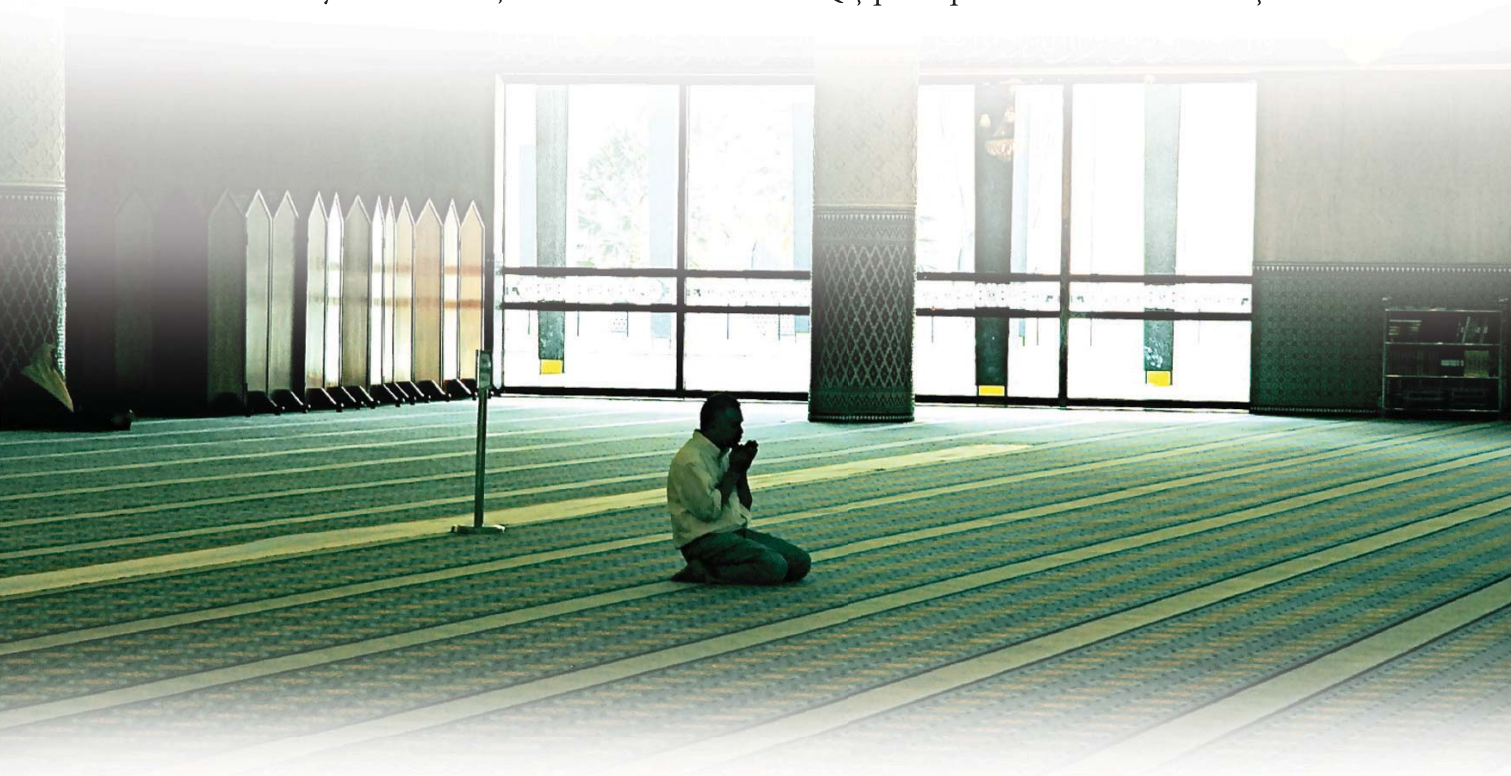
Şübhəsiz ki, bütün insanlar duaya və xüsusilə, Allaha sığınmağa möhtacdır. Sıxıntıların yox edilməsində, ehtiyacların təmin edilməsində, başa gələcək bəla və müsibətlərin qarşısının alınmasında dua insan üçün zəruri ehtiyacdır.

Dua möminin qüvvətli silahı, bəlanı dəf edib qəzanı uzaqlaşdıran sağlam qalasıdır. Dua yolunu itirmişlərin, zülmə mə-

həyat, nə də başqa bir şey barəsində heç nəyə qadir deyillər.

Uca Allah bəndənin ehtiyaclarını Ondan istəməsini ibadət saymışdır və bunu ona əmr etmişdir, onun tərk edilməsini də açıq şəkildə qınamışdır. Bu ibadəti tərk edən kimsəni Ona qarşı təkəbbürlü hesab etmiş və onu şiddətli bir şəkildə təhdid etmişdir.

Qışqıraraq dua edilməməlidir. Çünki

ruz qalanların sığınacağıdır. Dua ən böyük ibadətlərdən biridir. Tam bir səmimiyyətə dua edən kimsə Rəbbinə bağlanır və yaradılmışlardan üz çevirir. Qəlbi ilə məxluqata yönəlmir. Çünki qullar ona nə zərər, nə fayda verə bilirlər, nə ölüm, nə

Uca Allah buyurur: “Rəbbinizə yalvarayalvara, həm də gizlicə dua edin. Şübhəsiz ki, O, həddi aşanları (qışqıraraq dua edənləri) sevməz!” (əl-Əraf, 55)

Duanın böyük fəzilətləri və möcüzəli sirləri var:

1) Dua etmək Allaha itaət və Onun əmrini yerinə yetirməkdir. Dua edən kimsə Allaha itaət edərək Onun əmrinə tabe olmuşdur. Çünki Uca Allah "əl-Ğafir" surəsinin 60-cı ayəsində **"Mənə dua edin!"** deyərək əmr etmişdir.

2) Dua bir ibadətdir. Çünki Rəsulullah (s.ə.s) belə buyurmuşdur: *"Şübhəsiz, dua ibadətin özüdür"* (İbn Macə, 3828).

3) Dua etmək Allah dərgahındakı ən dəyərli əməllərdəndir. Peyğəmbərimiz (s.ə.s) belə buyurmuşdur: *"Allaha edilən duadan daha şərəfli bir şey yoxdur"* (İbn Macə, 3829).

4) Dua etməmək Allahın qəzəblənməsinə vasitədir. Həzrət Peyğəmbər (s.ə.s) belə buyurmuşdur: *"Kim Allaha dua etməsə, Allah o kimsəyə qəzəbi tutar"* (İbn Macə, 3827).

5) Dua etmək belə gəlmədən əvvəl onu dəf etmək üçün bir səbəbdir. Rəsulullah (s.ə.s) belə buyurdu: *"Qəzanı duadan başqa heç bir şey geri döndərməz"* (Tirmizi, 2225; Əhməd, 22476)

Duanın Allah dərgahında qəbul olunması üçün yerinə yetirilməsi vacib olan müəyyən şərtlər vardır. Bu şərtlərdən bəziləri aşağıdakılardır:

1) Bunu xüsusilə bilmək lazımdır ki, dua edənin duasına yalnız Allah cavab verməyə qadirdir. Maddi-mənəvi, dünyaya və axirətə aid hər şeyi Uca Allahdan istəmək lazımdır.

Uca Allahdan başqasına dua etmək, ağaclardan və daşlardan mədəd ummaq, qəbirlərdən şəfa istəmək, Allahın edə biləcəyi şeyi Allahdan deyil, başqasından istəmək -bütün bunlardan Allaha sığınırıq- ən böyük şirk və küfrdür. Bu cür hərəkət və davranışlardan son dərəcə uzaq olmaq hər mömin və müsəlmanın üzərinə vacibdir.

Belə ki, Allahdan başqa heç kim fayda verə bilməz və yenə Allahdan başqası heç kim də hər hansı bir zərəri dəf edə bilməz.

2) İnsan sadəcə Allahdan istəməli, sadəcə Allaha sığınıb Ondan yardım diləməlidir.

İnsanın Allahdan başqasından bir şey istəməsi və ya Allahdan başqa birinə dua etməsi haramdır. Çünki bu Allaha şərikin qoşmaqdır. Allah-Təala belə buyurur: **"Allahdan başqa heç kəsə ibadət (dua) etməyin!"** (Cin, 18)

Rəsulullah (s.ə.s) İbn Abbasa (r.a) belə buyurdu: *"Bir şeyi istədiyiniz vaxt Allahdan istə, yardım dilədiyiniz vaxt yenə Allahdan dilə"* (Tirmizi, 2635)

3) Duanın qəbul edilməsi üçün yeyəcəyin, içəcəyin və geyəcəyin halal qazancdan olması da şərtidir. Allah-Təala belə buyurur: **"Allah yalnız müttəqilərdən (dua) qəbul edər!"** (Maidə, 27)

Yuxarıda bəhs edilən mövzular duanın qəbul olması üçün şərtidir.

Elə isə gəlin yalnız çətin vəziyyətə düşəndə deyil, hər zaman Uca Allaha dua edək. Bolluqda da, darlıqda da yalnız Onu xatırlayaq. Yalnız Onun əzəmət və məğfirətinə sığınmaq. Günahlarımızın əfvi, xəta və qüsurlarımızın bağışlanması üçün yalnız Ona yalvarıb yaxaraq. Qəlbimizi ona verək. Əlimizi yalnız Onun dərgahında qaldıraaq. Arzu və istəklərimizin həyata keçməsi üçün yalnız Ondan rica və xahiş edək və səmimi qəlbədən Rəbbimizə belə dua edək: "Ey Rəbbimiz, bizi hər iki dünyada məsud və bəxtiyar et. Bizi nəfsimizlə baş-başa buraxma. Haqq yoldan azdırma. İmanımızı gücləndir. Əxlaqımızı gözəlləşdir. Vəcdanımızı təmizlə. Xəstələrimizə şəfa ver. Rəhmətini bizdən əsirgəmə. Məni, anamı, atamı və bütün din qardaşlarımı bağışla. Onları cəhənnəm əzabından qoru. Bizi qiyamət günü rəzil və rüsvay etmə. Kiçik günahlarımızın üstünü ört, böyük günahlarımızı bağışla. Şübhəsiz ki, sən çox bağışlayan və rəhm edənsən. Bağışlamağı sevənsən".

Həzrət Peyğəmbərin Gündəlik Duaları

Gündəlik oxunan dualar

Yuxudan oyananda oxunan dua

الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي آخِثَانَا بَعْدَ مَا آمَاتَنَا وَإِلَيْهِ النُّشُورُ

“Əlhəmdü lilləhilləzi əhyənə bə`dəmə əmətənə və ileyhin-nuşur-
Bizi öldürdükdən sonra dirildən Allaha həmd olsun. Dönüş Onadır” (Buxari, 11/96)

Hər səhər oxunan dua

اللَّهُمَّ بِكَ أَصْبَحْنَا وَبِكَ أَمْسَيْنَا وَبِكَ نَحْيَا وَبِكَ نَمُوتُ وَإِلَيْكَ النُّشُورُ

“Allahummə bikə əsbəhnə və bikə əmseynə və bikə nəhyə və bikə nəmutu və ileykən-
nuşur- Allahum, Sənin köməyinlə səhərə çıxdıq, sənin köməyinlə axşama çatdıq, sənin
köməyinlə yaşayırıq və sənin köməyinlə ölürük və (qiyamətdə) dönüş Sənədir” (Əbu Davud,
5067).

Hər axşam oxunan dua

اللَّهُمَّ بِكَ أَمْسَيْنَا وَبِكَ أَصْبَحْنَا وَبِكَ نَحْيَا وَبِكَ نَمُوتُ وَإِلَيْكَ الْمَصِيرُ

“Allahummə bikə əmseynə və bikə əsbəhnə və bikə nəhyə və bikə nəmutu və ileykəl-
məsir- Allahım! Səninlə axşama çıxdıq, səninlə səhərə çıxdıq, sənin
köməyinlə yaşayırıq və sənin qüdrətinlə ölürük və dönüş yalnız sənədir”
(İbn Macə, Dua,14).

Yeməkdən sonra oxunan dua

الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَطْعَمَنَا وَسَقَانَا وَجَعَلَنَا مُسْلِمِينَ

“Əlhəmdü lilləhilləzi ət`amənə və səqanə və cəalnə müsəlmin-
Bizi yedirdən və içirdən və bizi müsəlman yaradan Allaha həmd
olsun” (Əbu Davud, Ət`imə, 15).

Paltar geyinəndə oxunan dua

الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي كَسَانِي هَذَا وَزَرَّقَنِيهِ مِنْ غَيْرِ حَوْلٍ مِنِّي وَلَا قُوَّةَ

“Əlhəmdü lilləhilləzi kəsəni həzə və razəqanihi min ğayri həvlin minni
və lə qüvvə- Gücüm çatmadığı halda, məni geyindirən və
məna ruzi verən Allaha həmd olsun” (Tirmizi, Dəavat, 107).

Məscidə girərkən oxunan dua

بِسْمِ اللَّهِ وَالصَّلَاةِ وَالسَّلَامِ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ، اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي ذُنُوبِي وَافْتَحْ لِي أَبْوَابَ رَحْمَتِكَ

“Bismilləh vəs-salətu vəs-sələmu alə rəsulilləh.

Allahumməğfirli zunubi və iftəh li əbvəbə rəhmətik- Allahın
adı ilə. Peyğəmbərə salət və salam olsun. Allahım, günahlarımı bağışla
və məna rəhmət qapılarını aç” (Müslim, Müsafirin, 6).

Məsciddən çıxarkən oxunan dua

بِسْمِ اللَّهِ وَالصَّلَاةِ وَالسَّلَامِ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ، اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ مِنْ فَضْلِكَ، اللَّهُمَّ اعْصِمْنِي مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ

“Bismilləh vəs-salətu vəs-sələmu alə rəsulilləh. Allahummə inni əs`əlukə
min fədləkə. Allahummə ə`simni minəş-şeytanir racim- Allahın adı ilə.

Peyğəmbərə salət və salam olsun. Səndən fəzilət istəyirəm. Allahım, məni
qovulmuş şeytandan qoruy” (Buxari, Təhəccüd, 25).

Ayaqyoluna girərkən oxunan dua

اَللّٰهُمَّ اِنِّیْ اَعُوْذُ بِكَ مِنَ الْخُبْثِ وَالْخَبَائِثِ

“Allahummə inni əuzu bikə minəl-xübsi vəl-xabəis- *Allahım, pis və pisliklərdən Sənə sığınuram*” (İbn Macə, Təharət, 9).

Ayaqyolundan çıxarkən oxunan dua

غُفْرَانَكَ، اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِیْ اَذْهَبَ عَنِّیْ الْاَذٰی وَ عَافَانِیْ

“Gufranəkə, əlhəmdü lilləhilləzi əzhəbə annil-əza və afəni- *Allahım, bağışla! Mənə əziyyət verən şeyləri yox edən və faydalı şeyi bəxş edən Allaha həmd olsun*” (İbn Macə, Təharət, 10).

Güzgüyə baxarkən oxunan dua

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ، اَللّٰهُمَّ كَمَا حَسَّنْتَ خَلْقِیْ فَحَسِّنْ خُلُقِیْ

“Əlhəmdü lilləh. Allahummə kəmə hassəntə xəlqi və fəhassin xuluqi- *Allaha həmd olsun. Allahım! Mənim yaradılışımı gözəl yaratdığın kimi əxlaqımı da gözəl et*” (İbn Sünni, əl-Əzkar, 270)

Asqıranda

Asqıran şəxs: اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ “Əlhəmdü lilləh- *Allaha həmd olsun*” - deyəndə bunu eşidən də: يَرْحَمُكَ اللّٰهُ “Yərhərukəlləh- *Allah sənə rəhm etsin*” - deməlidir. Asqıran adam ona cavab olaraq da: يَهْدِيْنَا وَ يَهْدِيْكُمْ اللّٰهُ “Yəhdinə və yəhdikumullah- *Allah bizə və sizə hidayət etsin*” və ya “Yəhdikumullahu və yuslihu bələkum- *Allah sizi doğru yola yönəlsin və işlərinizi avand etsin*” - deməlidir (Buxari, Ədəb, 125).

Miniyə minərkən oxunan dua

(Ənvəlcə bəsmələ çəkilir, üç təkbir gətirilir. Sonra:

سُبْحَانَ الَّذِیْ سَخَّرَلَنَا هَٰذَا وَمَا كُنَّا لَهُ مُقْرِنِينَ وَإِنَّا إِلَى رَبِّنَا لَمُنْقَلِبُونَ

“Subhənelləzi səxxara lənə həzə və mə kunnə ləhu muqrininə və innə ilə rabbinə ləmunqalibun- “*Bunları bizə ram edən Allah pakdır, müqəddəsdir! (Əgər Allahın köməyi olmasaydı) bizim onlara gücümüz çatmazdı. Həqiqətən, biz (öləndən sonra) Rəbbimizin hüzuruna qayıdacağıq!*” (Zuxruf, 13-14).

Evə girəndə oxunan dua

اَللّٰهُمَّ اِنِّیْ اَسْأَلُكَ خَيْرَ الْمَوْلَجِ وَ خَيْرَ الْمَخْرَجِ بِسْمِ اللّٰهِ وَلَجْنَا وَبِسْمِ اللّٰهِ خَرَجْنَا وَعَلَى اللّٰهِ رَبِّنَا تَوَكَّلْنَا

“Allahummə inni əs’əlukə xayral məvlici və xayral məxricə bismilləhi vələcnə və bismilləhi xaracnə və ələllahi rabbinə təvəkkəlnə- *Allahım, hər dəfə girib-çıxanda səndən xeyir diləyirəm. Allahın adı ilə evə girib, Allahın adı ilə çıxırıq və Rəbbimizə təvəkkül edirik*” (Əbu Davud, Ədəb, 112).

Evdən çıxanda oxunan dua

بِسْمِ اللّٰهِ تَوَكَّلْتُ عَلَى اللّٰهِ لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللّٰهِ الْعَلِيِّ الْعَظِيمِ

“Bismilləhi təvəkkəltu ələlləh Lə havlə və lə quvvətə illə billəhil aliyyil azim- *Allahın adı ilə Allaha təvəkkül edirəm, əzəmətli və uca Allahdan başqa heç kim güc və quvvətə sahib deyil*” (Tirmizi, Dəavat, 34).

Yatanda oxunan dua

يَسْمِيْكَ اَللّٰهُمَّ اَمُوْتُ وَ اَحْيَا

“Bismikəllahummə əmutu və əhyə- *Allahım, Sənin adın ilə ölürük və dirilik*” (Buxari, Dəavat, 7).

Rəhmanın ƏSL BƏNDƏLƏRİ KİMDİR?

Mömin üçün ən böyük şərəf yarılmışlara deyil, Allaha qul olmaqdır. Çünki ibadət və qulluq edilməyə haqq sahibi yalnız Allahdır. Mövlana bu həqiqəti belə dilə gətirir: “Qul oldum, qul oldum. Yalnız Sənə qul oldum. Bütün qullar azadlığa çıxanda sevinər, ancaq mən Sənə qul olduğum üçün sevinirəm”. Bəli ən yüksək şərəf və ən yüksək zirvə Allahı tanımaq, Ona inanmaq və qul ola bilməkdir. Ümumi mənada hər kəs Allahın quludur, bəndəsidir. Amma gəlin görək Rəbbimiz həqiqi mənada özünə qulluğa yaraşan və rəhmətinə məzhər olacaq bəndələri necə vəsf edir?

Furqan surəsinin 63-cü və ardınca gələn ayələrdə Uca Rəbbimiz özünə qulluğa yaraşan xalis bəndələrini belə vəsf edir: **“Rəhmanın (əsl) bəndələri o kəslərdir ki, onlar yer üzündə təmkinlə (təvazökarlıqla) gəzər, cahillər onlara söz atdıqları (xoşlarına gəlməyən bir söz dedikləri) zaman salam deyirlər.”** Burada vəsf olunan qullar göstərilən yaxşı xüsusiyyətləri ilə Allahın rəhmət və sevgisini qazandıqları üçün Rəhman adına izafə edilərək qeyd olunmuş və buna görə də həmin bəndələr Rəhmanın qulları adlandırılmışdır. Burada qeyd olunan vüqar, sadəlik və təvazökarlıq, Quranda tez-tez rast gəlinən ifadələrdəndir. Bunun da səbəbi ilk növbədə odur ki, cahiliyyə ərəblərinin ən əsas xarakteri təkəbbür, zorakılıq və qürur idi. Uca Rəbbimiz bu kimi mənfi xüsusiyyətlərin

bir mömində ola bilməyəcəyini göstərmiş, inanan insanın sadəlik və təvazökarlıq kimi müsbət xüsusiyyətlərlə Rəbbinə daha yaxın olacağını bildirmişdir. Bu müsbət xüsusiyyət hər zaman olduğu kimi bu gün də möminin həyat tərzı olmalıdır. Amma təəssüflər olsun ki, bu gün ibadət edən, özünü mömin adlandıran bəzi “dindarlar” bu ayənin tam əksinə olaraq özlərini elə aparır, elə danışır, elə yeriyirlər ki, cahiliyyə ərəblərindən heç də geri qalmırlar. O cahiliyyə ərəbi idisə, bu müasir müsəlmandır. Amma xarakter və xüsusiyyət eynidir. Allah-Təala buyurur: **“...cahillər onlara söz atdıqları (xoşlarına gəlməyən bir söz dedikləri) zaman salam deyərlər...”** Bugünkü müasir “möminlər” nəinki söz atan cahilə salam verir, hətta Allahın salamını verən müsəlmanların belə salamını almırlar, yaxud da onlara salam vermirlər. Çünki bunlara İslamı və salamı yox, üsyanı və fitnə-fəsadı öyrədiblər. Yuxarıda verdiyimiz ayənin təfsirçilər tərəfindən izahında qeyd olunur ki, burada Uca Allah cahillərin söz atmalarına “salam” deyib keçmələrini ona görə qeyd edir ki, cəhalətin ziddi İslamdır. Necə ki, cəhalət cəmiyyəti, dünyanı yıxıb-dağıdıb yox etməkdirsə, İslam isə qurmaq-tikmək və yeni bir cəmiyyət inşa etməkdir. Bu ifadəni, yəni salam ifadəsini kiçik görmək olmaz. Elə islam da “sələmə” felindən törənmişdir.

Allahın Elçisi də (s.ə.s) insanların arasındakı sevgi və məhəbbəti artırdığı üçün salam alıb-verməyin əhəmiyyətini vurğulayaraq deyirdi: *“İman etmədikcə cənnətə girə bilməzsınız, bir-birinizi sevmədikcə (kamil) iman etmiş olmazsınız. Bir-birinizə qarşı sevgini artıracaq düsturu sizə öyrədimmi? Aranızda salamı yayın!”* (Müslim, İman, 93)

Bəli, biz özümüzü Allahın bəndəsi hesab edirik, amma əslində sənin və ya mənim hesab etdiyim deyil, Allahın hesab etdiyi mühümdür. Bizim hesab etdiyimizin əksi olarsa, əsil qiyamət onda qopar. Allah qorusun!

Peyğəmbərimizin Taif duası

Allah Rəsulu böyük ümidlə getdiyi Taifdən kədərli halda qayıdırdı. İnsanları İslama təbliğinə bir kölədən başqa cavab verən olmamış, üstəlik daş-qalaq edilərək yaralanmışdı. O çətin və kədərli gün əllərini səmaya qaldırıb belə dua edirdi:

“Allahım! Gücümün zəifliyini, çarəsiz qaldığımı və insanların məni təhqir edib xor görmələrini Sənə şikayət edirəm. Ey mərhəmətlilərin ən mərhəmətlisi! Zəiflərin və gücsülərin Rəbbi! Mənim Rəbbim! Məni kimin öhdəsinə buraxırsan? Mənə qarşı kin püskürən pis və qəddar düşmənlərimin, yoxsa simasız və aman-sız yaxınlarımin?”

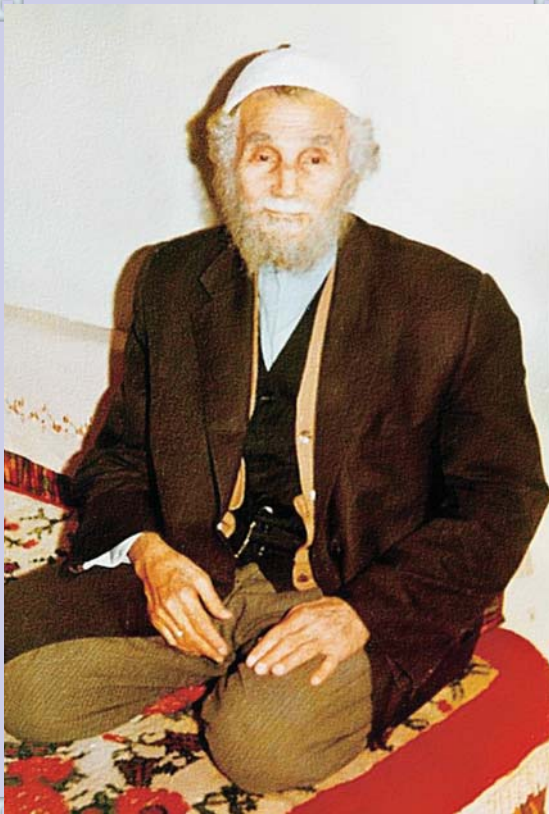
Əgər Sən mənə qəzəblənməmişənsə, heç nəyə fikir verməmə. Sənin rizanı mənim üçün hər şeydən daha əhəmiyyətlidir!

Allahım, qəzabına gəlməkdən, rəhmətindən uzaq qalmaqdan, qaranlıqları aydınladan, dünya və axirət işlərini islah edən nuruna sığınırım. Səndən rizanı diləyirəm. Sənə yalvarıram. Bütün güc və qüvvət yalnız Səndəndir “ (İbn Hişam, Sirə, 2/268, İbn Əbi Şeybə, Musannəf, 6/68 (29528).

HƏYA ABİDƏSİ

Mahmud Sami Ramazanoğlu

Allah dostu Mahmud Sami Ramazanoğlunun 12 fevral vəfat ildönümünə həsr olunur.

Sami Əfəndi mərhəmət, şəfqət, nəzakət, həssaslıq, səbir, dini əmrlərə səy göstərmək, əzimet, istiqamət, hadisələri olduğu kimi qəbul etmək və s. kimi xislətdərə sahib idi. Onun xarakteri bir çox gözəlliklərdən ibarət kamil bir mömin xarakteri idi.

Həccə getməyin çətin olduğu vaxtlarda "Əfəndim, həccə gedirik",- dedikdə, "Əlhəmdülillah, Rəbbimiz yenə lütf etdi",- buyurardı. Sonrakı il: "Əfəndim, bu il viza ala bilmədik",- deyəndə də: "Əlhəmdülillah, Allah bu günə qədər çox qismət etdi",- buyurardı. Daima "radiyyə" halında idi. Xəstə olanda belə heç vaxt halından şikayət etməzdi.

Qurani-Kərimə qarşı həssas rəftar edər, Quran xadimlərinə böyük hörmətlə yanaşardı. Quranın hökmləri ilə əməl edən, əxlaqı ilə əxlaqlanan, hər halı ilə Quran xadimi olan bir hafiz gələndə onu ayağa duraraq qarşılayar, yanında oturdardı.

Bursaya getmişdik. Şiddətli quraqlıq hökm sürürdü. Atamla birlikdə Ulu Cameyə getmişdik. "Yağmur duası ediləcək və duanı adanmalı Sami Əfəndi edəcək",- dedilər. İncə, zərif bir siluetin ürəyə rahatlıq verən səslə yağmur duası etdiyini xatırlayıram. Ulu Camədən Çekirgəyə 4-5 km məsafə vardı. Anamın ifadəsi ilə, hava buludlandı və biz Çekirgəyə çatanda yağış yağmağa başladı. Rəhmətlik atam da bu hadisədən sonra Sami Əfəndi ilə Servinaz otelində tanış oldu, geri qayıdarkən də Mudanyaya qədər onu maşınında gətirdi. Sami Əfəndi ilə ilk tanışlığımız belə oldu. Sonra atam söhbətlərə başladı və beləliklə dünyası dəyişdi. Rəhmətlik atam incə ruhlu, sənətkar xarakterli idi. Məsələn, önünə bir fincan qoyulsa, əlinə götürüb incəliyinə, qalınlığına, formasına, naxışına baxar, sənət nöqtəyi-nəzərdən qiymət verərdi. Hüsni-xəttə çox maraqlı idi. Çox həssas, nizam-intizamlı adam idi. Özünün dərzisi, pinəçisi vardı. Əyin-başı həmişə səliqəli olardı. Sami Əfəndiyə bağlandıqdan sonra bu həssaslığı və dəqiqliyi tamamilən mənəviyyata yönəldi. Sami Əfəndinin incəliyi, zərifliyi, mərhəməti, duruşu atamıza sirayət etdi. Ondan aldığı və özündə olan xüsusiyyətlərlə yeni bir xarakter formalaşdı. Rəhmətlik atam əvvəllər bir az əsəbi adam idi. Sami Əfəndiyə bağlandıqdan sonra bu əsəbiliyi dəyişdi. Yəni bizə belə bir faydası da oldu. Namaza diqqəti artdı. Evdə dini və əxlaqi söhbətlər olmağa başladı. Gün keçdikcə mənəvi atmosfer bir az feyzləndi.

Sükut halı daha çox hakim idi. Mübarək evlərində kiçik bir otaq vardı. Orada söhbət edərdi. Beş dəqiqəyə yaxın söhbətdən sonra beş dəqiqə sükut edərdi.

Cümə namazından çıxandan sonra sədəqə verərdi. Yolda yenə bir ehtiyac sahibi görsə, maşını saxladar, şəxsən özü aşağı enər və zərif bir təşəkkür ədası ilə sədəqə verərdi. Rəhmətlik atam onun infaq həyəcanına misal olaraq “Həcdə o qədər şövlə sədəqə paylayardı ki, siz onun sədəqə verərkən yaşadığı sevinci açıq şəkildə görərdiniz”,- deyirdi.

“Sədəqələri Allah alar.”¹ anlayışıyla sədəqəsini Allah-Təalanın müşahidəsi altında verdiyini görərdiniz. Təbəssüm edərək, könül alaraq və sevinərək verərdi.

Səhv etmirəmsə iyirmi yaşlarımda Sami Əfəndimizlə atamın sürücülüynü edir, onları cümə namazlarına aparırdım. Təyin edilmiş vaxtdan 10 dəqiqə əvvəl Güllü Köşkün qarşısında olurduq. O vaxtlar yollarda sıxlıq və tıxac olmamasına baxmayaraq atam ehtiyatla hərəkət edirdi. Sami Əfəndi saniyəölçən kimi tam vaxtında qapıda görünürdü. Heç vaxt gecikməzdi. Ümumiyyətlə, sakit məscidləri tərcih edərtilər.

Sami Əfəndi Tahtakaledəki bir dükanın hesabdarlığını edirdi. Darülfünunun Hüquq fakültəsindən birinciliklə məzun olsa da, öz ixtisası sahəsində işləmirdi.

Bunun səbəbi kimi belə bir xatirəsini danışmışdı:

“Darülfünunda oxuyanda Sarıyerdə qalırdım. Üst mərtəbədə mən, aşağı mərtəbədə ev sahibi qalırdı. Evdəki ən böyük sərmayəm hüquq kitablarım idi. İxtisasımı sevirdim və kitablarımı oxuyurdum. Günlərin birində sel fəlakəti yaşandı və tələsik evi tərk etdim. Ev sahibi evdən çıxmıdığı üçün boğularaq vəfat etdi. Yüksək bir yerdə dayanıb suyun axışına baxırdım. Uzun illər etina ilə yığdığım bir-birindən dəyərli hüquq kitablarım gözümün önündə axıb gedirdi. Öz-özümə dedim ki, “Bu mənə mənəvi bir işarədir. Deməli, Haqq-Təala dolanışığımı bu peşə vasitəsilə təmin etməyimi istəmir”. O qərarla hüquq elmindən öyrəndiklərim mənim üçün yalnız dünya görüşü olaraq qaldı”.

Danışdığı bu hadisə Sami Əfəndinin mənəvi fərasətinə də bir misaldır.

Mənə çox təsir edən bir xatirəmi sizinlə bölüşüm: Rəhmətlik atam həcdə idi. Səhv etmirəmsə, yaz fəslı idi. Bayram namazı və ediləcək ibadətlər erkən bitdiyi üçün evdə istirahətə çəkilmışdim. Saat 9:30 və ya 10 radələri idi, qapının zəngi çalındı. Eyvandan baxanda gördüm ki, Sami Əfəndi, Öztürk və Aləmdar abi kimi yolumuzun ən öndə gələn böyükləri qapıdadır. Çox utandım. Əynimdə pijama vardı, tez paltarımı geyinib evə dəvət etdim. Kiçik ikramdan sonra: “Əfəndim bu, bayram ziyarətidir, sizin də işləriniz var”,- deyərək getmək üçün qalxdılar.

Bu hadisə mənə çox təsir etdi. Möhtərəm atamla dost olduqları üçün onun vəkili olaraq bizə ziyarətə gəlmişdilər. Necə də zərif vəfa nümunəsidir...

Rəhmətlik atam İstanbulda olmadığı zaman Sami Əfəndi evdə ziyafət verəndə gənc olmağıma baxmayaraq məni də çağırırdı. Hər kəsə yeməkləri artıqlamasıyla ikram edər: “ixvanla yeyilən yeməyin məsuliyyəti yoxdur, bol-bol yeyin”,- deyər və demək olar ki, servisi də özü edərdi. Daha təsirlisi odur ki, əlimizi yumaq üçün ayağa duranda dəsmalı öz mübarək əlləri ilə tutardı. Bu alicənab hərəkəti qarşısında utanardıq.

Allah dostlarının təsərrüfünə dair bunu nəql edərdi:

“Bacım ayağındakı xəstəlik səbəbilə yeriyyə bilmirdi. Anam yemək bişirdi və bacımla birlikdə məni də götürüb Kaplanca Babaya ziyarətə apardı. Gecəni türbədə keçirdik. Gecənin bir aləmi bacımın qışqırığına oyanırdıq. Anam nə olduğunu öyrənmək üçün təlaşla yanına qaçdı. Bacım: “Gözəl üzlü bir baba gəlib ayağımın üstündən basdı və getdi. Onun ağrısına qışkırdım”,- dedi. Bu hadisə baş verəndə bacımın səkkiz yaşı vardı. Ondan sonra ayaqları açıldı və ömrü boyu heç vaxt ayaq ağrısından şikayət etmədi”.

Təbii ki, bu bir iklas məsələsidir. Sonradan bu hadisəni eşidən çox adam ora getsə də nəticəsi olmadı.

1, Bax. ət-Tövbə, 104.

Namazın Əhəmiyyəti

Allahın insana bəxş etdiyi bir çox nemətləri vardır ki, Rəbbimiz bütün bu nemətlərin şükrünü bizdən istəməkdədir. Hər nemətin şükrü öz cinsindən olur. Məsələn; malın şükrü zəkat və sədəqə verməklə, elmin şükrü insanlara öyrətməklə, maarifləndirməklə və s. Bədənimizin şükrü isə namaz və orucla yerinə gətirilir.

İmandan sonra İslamın ən əhəmiyyətli əsaslarından biridir namaz. Namaz Allaha təşəkkür etməyin ən gözəl ifadəsidir. Namaz beş vaxt olaraq insanlar üzərinə fərz qılınmışdır. Namaz ibadəti digər ibadətlərdən, məsələn; ildə bir ay tutulan orucdan, ildə bir dəfə verilən zəkatdan və ömürdə bir dəfə də olsa yerinə yetirilən həcdən fərqli olaraq hər gün, gündəlik beş dəfə yerinə yetirilən ibadətdir. Çünki namaz fərqlidir, namaz insanın hər şeyidir, namaz insan üçün hər şeydir. “*Namaz dinin dirəyidir, möminin meracıdır, gözümlün nurudur*” -deyə Peyğəmbərimiz tərif edir. Peyğəmbərimizdən sonra bizə ən gözəl nüsxə olan sələflərimiz, əshabi-kiram və onların izindən gedən alimlər, Haqq dostları əsla namazlarında ehmalkarlıq etməzdilər. Çünki namaz Allahın yaratdığı bir insanın, inanan bir müsəlmanın tərk

edə bilməyəcəyi bir ibadətdir. Xəstə olanlara belə namaz qılma şəkli öyrədilərək dinimiz namazın tərk edilməsinə icazə verməməkdədir.

Nə üçün namaz? Namaz niyə bu qədər əhəmiyyətlidir -deyə düşünsə, namaz qılmayanlara, namaz qılmaqda ehmalkarlıq göstərənlərə namazın əhəmiyyətini və dəyərini təmsili bir misalla belə anlada bilərik: “Ana bətnində olan bir uşağın gözü, qulağı, əli və ayağı var. Bütün əzaları tam şəkildə ona verilmişdir. Həlbuki bunların heç birinə onun orada ehtiyacı yoxdur. Uşaq qidasını göbəyindən anasına bağlı bir xortumla alır. İndi bu uşaq: -Ya Rəbb! Bu xortum mənə yetər, verdiyin bu ağız, qulaq, göz, əl və ayaqlara ehtiyacım yoxdur, bunlar heç bir işə yaramır -deyərsə, hər halda Allahın cavabı belə olacaqdır: “Tələsmə, qulum. Sənin bilmədiyini və düşünmədiyini şeylər var. Sən qısa bir müddətdən sonra elə bir aləmə gedəcəksən ki, burada “hər şeyim” dediyin xortum, orada heç bir işə yaramayacaq və hətta kəsilib atılacaq. Gərəksiz zənn etdiyin göz, ağız, əl və ayaq kimi şeylər də ən gərəkli bir ehtiyac halına gələcək.” O uşaq buna inanmasa da, bir müddət sonra dünyaya gəldiyində, həqiqətən də, bunun

belə olduğunu, xortumun deyil, gərəksiz gördüyü digər əzaların işə yaradığını görsə, onlarsız yaşamağın nə qədər çətin olduğunu anlasa, utanmazmı? İnanmadığı üçün peşmanlıq çəkməzmi? Bu an biz də o uşaq kimi sanki bir ananın qarnındayıq, yəni dünyadayıq. 9 ay, 9 il və ya 90 il sonra başqa bir dünyaya, başqa bir aləmə doğulacağıq. Bu dünyamızı dəyişib doğulacağımız o biri dünyanın adı da axirətdir. Biz bu an dünya anamıza maddi xortumlarla, mədəmizlə bağlı vəziyyətdəyik. Əgər biz də; -5 günlük dünyadı, yaşayırıq. Ya Rəbb! Bu namaza, oruca, həcc və zəkata, dinə, imana, İslama nə gərək var- deyəriksə, əlbəttə, Rəbbimizdən belə bir cavab alarıq: "Ey qullarım! Qısa bir müddətdən sonra bu dünyadan ayrılacaqsınız. Elə bir aləmə aparılacaqsınız ki, orada "hər şeyim" dediyiniz bu maddi xortumlarınız heç biri işə yaramayacaq. Gərəksiz zənn etdiyiniz, əhəmiyyət vermədiyiniz namaz, oruc kimi ibadətlər ən gərəkli şeylər halına gələcək. Orada insanların surətinə və yaraşığına, puluna, sərvətinə və məşinə görə deyil, qəlbinə, əməlinə və ibadətlərinə, namazına görə dəyər veriləcəkdir. Yəni namaz, oruc, zəkat, xeyir işlər axirətdə sizin üçün hər şey olacaqdır. Bunlar orada əl olacaq, ayaq olacaq, göz olacaq, ev olacaq, qurtuluş olacaq, sonu olmayan, əbədi zənginlik olacaq, səadət olacaq və qısa olaraq cənnət olacaq." Əgər biz də, imkan və şəratimizlə, texnikanın inkişaf etdiyi bu əsrdə olduğumuzla, Rəbbimizin hikmət diliylə buyurduğu bu həqiqətləri qəbul etməz, tənbel, ibadətsiz və ya inkarçı olaraq axirətə gedər və həqiqətləri görərikse, ibadətlərin hər şey olduğunu anlayırıqsa, ana qarnında ağzı və gözü gərəksiz görən o uşaq sayığı utanıb peşmanlıq çəkmərikmi?

Ona görə peşman olacağımız o gün gəlmədən davranış və əməllərimizi düzəldək. Namazlarımıza əhəmiyyət göstərək. Namaz insana daim Allahı xatırladaraq qəlblərə məsuliyyət duyğusunun

Namaz fərqlidir, namaz insanın hər şeyidir, namaz insan üçün hər şeydir. "Namaz dinin dirəyidir, möminin meracıdır, gözümün nurudur" -deyə Peyğəmbərimiz tərif edir. Peyğəmbərimizdən sonra bizə ən gözəl örnək olan sələflərimiz, əshabi-kiram və onların izindən gedən alimlər, Haqq dostları əsla namazlarında ehmalkarlıq etməzdilər. Çünki namaz Allahın yaratdığı bir insanın, inanan bir müsəlmanın tərk edə bilməyəcəyi bir ibadətdir.

yerləşməsinə səbəb olan bir ibadətdir. Hər cür pislik və haramlardan insanı qoruyar. Çünki namaz Allahı xatırladan bir ibadətdir. Allahı xatırlayan bir insan da yanlışlığa və pisləklərə meyl etməz, heç kimin malına, canına, namusuna göz dikməz. Bu xüsusda Allah-Təala Qurani-Kərimində belə buyurmaqdadır: **"..Həqiqətən, namaz (insanı) çirkin və pis əməllərdən çəkindirər.."** (Ənkəbut, 45).

Namaz təmizlik və vücud sağlamlığı baxımından da insana çox faydası olan böyük bir ibadətdir. Çünki namaz qılan bir insanın gündə bir neçə dəfə dəstəmaz alması həm maddi, həm mənəvi yöndən, sağlamlıq və tibbi yöndən böyük faydalar bəxş etməkdədir. Namaz insanın həyatını düzənli hala gətirər, namaz möminləri təhlükələrdən qoruyar. Və namaz qılanın bütün etdikləri ibadət yerinə keçər.

Rəbbimizin nemətlərinə qarşı bir şükür, təşəkkür ifadəsi olan bu ibadəti yerinə gətirməliyik, yerinə yetirmək məcburiyyətindəyik. Çünki namaz bizim qulluq borcumuz, yaradılış məqsədimiz və Allahın hüsurunda hesaba çəkiləcəyimiz ilk ibadətdir. Bu qulluq borcumuzu yerinə yetirərək Allahın rizasını qazana bilərik.

Qasım Kişinin GÖZLƏMƏ DÜNYASI

Uca Allah Qurani-Kərimdə belə buyurur:

“Bilin ki, dünya həyatı oyun-oyuncaq, bər-bəzək, bir-birinizin qarşısında öyünmək və mal-dövləti, oğul-uşağı çoxaltmaqdan ibarətdir. Bu elə bir yağışa bənzəyir ki, onun yetişdirdiyi bitki (məhsul) əkinçilərin xoşuna gələr. Sonra o quruyar və sən onun saralıb-solduğunu, daha sonra çör-çöpə döndüyünü görürsən...” (əl-Hədid, 20)

“Bunda (bu əzabda) düşünüb-daşınanlar üçün, sözsüz ki, neçə-neçə ibrətlər vardır!” (Hicr, 75).

Axirət həyatı barədə məlumatı olmayan və ya eşitdikləri hər şeyi qulaqardına vuranları, dünya həyatı öz saysız-hesabsız cazibə telləri ilə daima məşğul etməkdədir. Dünya ilə bu yaxınlığa görə onları gözləyən ağır axirət imtahanının fərqi belə varmayanlar unutmamalıdır ki, yaşadıkları bu həyat axirət soruşdurmasını canlandıran neçə-neçə ibrətamiz səhnələrlə doludur.

Qasım kişinin yaşı 55-i haqlamış, son dərəcə mülayim görünüşlü bir insan idi. Böyük bir müəssisənin mühafizə şöbəsində siravi işçi kimi çalışan bu yoldaşın haqqında yalnız xoş sözlər eşitmək mümkün idi. Günlərin birində ilahi qədrin həyatımızı tənzimləyən hikmət təcəllilərinin gerçək-

ləşməsi səbəbindən Qasım kişini həmin müəssisənin baş anbarına müdir qoydular. Tapşırılan vəzifənin olduqca məsuliyyətli olması və eyni zamanda bu vəzifəyə həvalə edilənin işinin öhdəsindən gəlmə bacarığının çox da yüksək olmaması səbəbindən Qasım kişiylə edilən səmimi qardaş xəbərdarlığı öz nəticəsini vermədi. Ağsaqqal ikiəlli vəzifədən yapışaraq taleyin həyatında ilk dəfə üzünə güldüyünü ətrafındakılara bəyan etdi. Nə isə, iş başladı, özü də necə. Qasım kişi ona ünvanlanan şirnikləşdirici təkliflərin ağına-bozuna baxmadan dəyərləndirərək işini davam etdirirdi. Bir ara ondan mal alan alıcılardan biri anbar müdirinin bu işdə naşı olduğunu görüb onu bu vəzifədən bir daha daşındırmaq istəsə də, Qasım kişinin cavabı sərt oldu. – Ay balam! Qoy biz də bir insan kimi yaşayaq da!

Bu minvalda “Həqiqətən, Allah sizə əmanətləri sahiblərinə qaytarmanızı və insanlar arasında hökm verərkən ədalətlə hökm vermənizi əmr edir” (ən-Nisa, 58) ilahi bəyanını unudan və ümumiyyətlə özlərini məsumlar zümrəsindən hesab edən rəhbərlik, bir anda sanki diksinərək yuxudan oyandı. Mərkəzi anbarda çaparaq aparılan təftiş öz qorxunc nəticəsini verdi. Böyük çatışmazlıqlar mövcud idi.

Rəhbərlik Qasım kişini dərhal işdən azad etməklə qarşısına bu tələbləri qoydu: Ya oğurlanan külli miqdarda mal və material anbara qaytarılmalı, ya da... gerisini söyləməyə ehtiyac yoxdur – dedi. Bu yaşında həyatının son çağlarını dəmir barmaqlıqlar arasında keçirtməməyə qərar verən Qasım kişi birinci yolu tutdu. Ağsaqqalı tanıyanlar ona kömək etməyə qərar verdilər. Edilən yardımlar nəticəsində məlum oldu ki, bunlar çatışmazlığın heç beş faizini ödəmir. Rəhbərlik tərəfindən çağırılan ilk iclasda məsələ müzakirə olundu və Qasım kişi ömründə yaşamadığı bir eybəcərliyə şahid oldu. Çatışmazlığın bağlanması üçün aparılan işin yetərsizliyini nəzərə alan rəhbər Qasım kişiye dışının dibindən çıxan söyüşləri yağdırmağa başladı. Bu eybəcərliklə barışan Qasım kişi isə dinmirdi. Çünki deyəcək sözü yox idi. Artıq bir müddətdən sonra onun yalvarışları dizçökmələrlə əvəzləndi. Səbiq anbardar çatışmayan malları ödəmək üçün sanki mənliliyini satışa çıxartmışdı. Miskinliyi və bu rüsvayçılığı bu yaşında özünə dost edən Qasım kişi yalnız bunları söyləyirdi: – Məni aldatdılar. Yeni iclaslar daha yeni və daha iyrənc söyüş və təhqir səhnələrinə şahidlik edirdi. Qasım kişi isə susurdu. Sonra isə bu sözləri təkarar edirdi. – Məni aldatdılar. (Daha doğrusu dünya məni aldatdı). Bütün hirs və əsəbini Qasım kişini təhqir etməklə çıxaranlar isə vəziyyətin bu həddə gəlməsində yalnız anbardarı günahlandırırtdılar. Onun iş yerindəki maddi faciəsi, evində və doğma ocağında davam edən mənəvi faciəsi ilə əvəzlənmişdi. Artıq gələcək rüsvayçılıqdan gözüne yuxu da getmirdi. Nahayət, qohum-əqrəbasının da yardımı ilə təxminən bir il davam edən rəzillik həyatı sona çatdı. Qasım kişi olmanın fiziki və mənəvi təhqirlərə, özü də hamının gözü qabağında, məruz qala-qala anbarın çatışmazlığını son qəpiyinədək ödədi. Bu hadisə ilahi əmanətin yükünə xəyanət edənün dünyadakı rəzilliyi idi. Bu ibrətamiz hadisə bizi dünyadakından fərqli olaraq bitib-tükənmək bilməyən axirət rəziliyyəne

qarşı oyandıq olmağa səsləyir. Qulluq üçün yaradılmış insan övladı dünya rəzilliyini əbədi axirət əzabı ilə əvəz edəcək. Reallığı mümkün qədər tez dəyərləndirməli və hər iki əzabdan qorunma tədbirlərini hər kəs mənliliyinə tətbiq etməyə çalışmalıdır. Uca Allah Qurani-Kərimdə Adəm övladının əzabdan qorunmaq həqiqətinə etinasız münasibətini belə açıqlayır. **"İnsanlara doğru yolu göstərən rəhbər gəldiyi zaman onların iman gətirmələrinə və Rəbbindən bağışlanma diləmələrinə səbəb yalnız (əvvəlkilərin başına gələnlərin) onların da başına gəlməsini, yaxud da gözləri görə-görə əzabın gəlib onlara yetişməsini gözləmələri mane oldu"** (əl-Kəhf, 55)

Deməli, Qasım kişinin timsalında özü-müz, ata və analarımız, bacı-qardaşlarımız, neçə-neçə qohum-əqrəbalarımız, tanışlarımız, dostlarımız hələ də başlarımıza gələn bəla və müsibətlərə baxmayaraq, dünyanın ovsunladığı mənliliyimizlə əbədi qurtuluş qatarının önündə duraraq gözləməyə davam edirik. Bu qatar tərpendikdən sonra artıq **"Günahkarlar atəşi görən kimi oraya düşəcəklərini yəqin edəcək və oradan qaçmağa bir yer tapa bilməyəcəklər"** (əl-Kəhf, 53) ayeyi-kəriməsi əbədi qurtuluş qatarı tərpendikdən sonra yalnız əbədi rəzalət qatarına miniyin boşaldığını xəbər verəcəkdir.

Əziz oxucular, bütün bunların hamısı bizdən gözləmə mövqeyin, Quran və Sünnə üzrə yaşama mövqeyinə dəyişməyi tələb edir. Bir sözlə, qəlblərimiz ilahi əmrlərin mənliliyimizi dirildəcək əbədi dirilik üfüqlərinə açılmalıdır. Əshabi-kiram bu barədə "Ey Allahın Rəsulu, sinələrimiz genişlənmirmi?,"- deyə soruşduqda Rəsulullah: *"Bəli, iman qəlbə girincə sinələrimiz açılır"*, - dedi. Sahabələr: "Bunun bir əlaməti varmı?,"- deyə soruşduqda Allah Rəsulu bu mənalı cavabı verdi: *"Aldadıcı diyar olan dünya həyatına dalıb getməmək, əbədi ələmə yönəlmək və (gözləmə mövqeyini tərk edərək) ölüm baş vermədən ona hazırlaşmaq bunun əlamətidir"* (Təbəri, Camiul-Bəyan, VII s. 36-37).

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
وَإِذْ كُنَّا فِي نَفْسِكَ تَضَرُّعًا وَخِيفَةً وَدُونَ الْجَهْرِ
مِنَ الْقَوْلِ بِالْغُدُوِّ وَالْآصَالِ وَلَا تَكُنْ مِنَ الْغَافِلِينَ

Səhər-axşam yalvararaq, qorxaraq, səsinə qaldırmadan ürəyində Rəbbini yad et və qafillərdən olma!

Əraf surəsi, 7/205

Bu ayə Hz. Muhammədə (s.ə.s) xitabən Uca Allahı (c.c) səhər-axşam zikr etməyi, Onu daim yad etməyi xatırlatma mahiyyəti daşıyır. Ayədə keçən “təzərrü” ifadəsi yalvarma və yaxarma, Allaha itaət etmə, Ona xüsu içərisində yalvarma mənalarına, “xifətən” ifadəsi isə “qorxaraq” mənasına gəlir. Ayənin davamında Rəbbini zikr etməklə qafillərdən olmaması üçün xəbərdarlıq edilir. Bu isə o mənaya gəlir ki, Hz. Muhammədin (s.ə.s) timsalında möminlər qəlbən Allahı zikr etməyə hər zaman davam etməli, qəlbi Allahı xatırlamaqdan qafil olmamalıdır.

Bu ayələrdə Uca Allahın üstünlüyü, böyüklüyü, gücü və qüvvəsi və bəndələrinin Onun qarşısındakı acizliyi ifadə edilmişdir. İnsanlara təkəbbür və qürura qapılmama, ilahi əmrlər qarşısında bu əmrləri mühakimə etmədən təslimiyyət göstərərək dua və bağışlanmağı diləmək əmr edilmişdir. Həmçinin başa düşülür ki, şeytana itaət edən qəlbi qatı insan Allaha “təzərrü” etməz və hər məqamda Allahın əmr və qadağalarını qoyulduğu məqsədindən uzaq izahatlar verərək təhrif etməyə çalışırlar. Belə bir insan və anlayışın islah olması isə uzun və məşəqqətli bir hadisədir.

Hz. Muhamməd (s.ə.s) daim “təzərrü” ilə dua etmiş və bunu ümmətinə tövsiyə etmişdir. Yağmur duasına çıxaraq təvazö və xüsu içərisində dua edib iki rükət namaz qıldığına dair müxtəlif qaynaqlarda rəvayətlər keçir (Əbu Davud, İstisqa 1; Tirmizi, Cümə, 43; Əhməd ibn Hənbəl 1, 230,355).

İnsan varlığında ruh ilə bədənin çox qərribə bir əlaqəsi vardır ki, düşüncə ilə duyğu, vicdan ilə ağıl insanın ruhi varlığında bir vəhdət təşkil edir. Bu münasibətlərin zəminində və məhvərində şəxsiyyət formalaşması başlayır. Bu vəhdət Allahın birliyini tanımağa doğru açılan bir pəncərə mahiyyətindədir. Bu səbəbdəndir ki, ruhda meydana gələn bir təsir və bunun əlaməti özünü bədəndə də göstərir. Həmçinin bədəndə meydana gələn bir dəyişiklik və ya əlamət dərhal özünü ruh cəhətində də göstərir. Bəsit bir misal verilsə, turş bir meyvə və yaxud qida təsəvvür edildikdə qeyri ixtiyari olaraq ağız sulanar, yaxud bir faciəvi hadisəni danışarkən baş ağrısı, həyəcan və s. insana hakim olar ki, bu da ruh-bədən arasındakı sıx bir əlaqənin olduğunu göstərir. Bu əlaqəni diqqətə alaraq demək mümkündür ki, insanın dil və qəlbinin zikrə vərdiş olması ruhən bir təsir meydana gətirir. Bu təsir sayəsində insan mənən ucalar və yüksək əxlaqi dəyərlər sferasında formalaşmasına zəmin yaradırlar.

Allahüməcalna minəz-zakirin və la təc`alna minəl-ğafilin! Amin

Allahım! Bizi Səni zikr edənlərdən eylə, qafillərdən eyləmə! Amin.

BİR HƏDİS

عن الثُّعْمَانِ بْنِ بَشِيرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: "الدُّعَاءُ هُوَ الْعِبَادَةُ"

Numan ibn Bəşirdən (r.a) rəvayət olunduğuna görə, Rəsulullah (s.ə.s) belə buyurmuşdur: *"Dua ibadətdir"* (Əbu Davud, Vitir, 23; Tirmizi, Dəavat, 1)

İbadət insanın Rəbbi qarşısında qul olduğunun şüuru içərisində hərəkət edərək Ona yaxınlaşmaq üçün səy göstərməsidir. İbadət insanın qul olduğunun fərqləndirici olub, qulluq vəzifəsini yerinə yetirməsidir. İbadət insanın Allaha qul olub Allah xaricində qalan varlıqlara arxa çevirməsidir. İbadət qulun öz həddini bilməsidir. Qısacası, ibadət insanın insan olduğunun fərqləndirici olmasıdır. Çünki Allah-Təala yer üzünün xəlifəsi və yaradılmışların ən şərəflişi olaraq yaratdığı insandan Ona qulluq etməyi tələb etmişdir. Digər varlıqlar insandan tələb olunan şəkildə bir qulluq vəzifəsi ilə məsul deyillər.

Dua insanın Allaha qul olduğunu əks etdirən ən önəmli ibadətlərdəndir. Çünki dua qulun Rəbbini tanıyaraq Onun uralığı, gücü-qüvvəti və qüdrəti qarşısında öz acizliyini etiraf etməsi, dərin bir sevgi ilə Ona bağlanaraq yalnız Ondan mədəd ummasının adıdır. Bu səbəblədir ki, Rəsulullah (s.ə.s) duanı *"ibadətin özəyi"* olaraq tərif etmiş və Allaha qulluğu ən gözəl şəkildə ifadə edən hal və davranışın dua olduğunu bildirmişdir. Əşyanın özəyi onun sağlam olması üçün nə qədər əhəmiyyətlidirsə, dualar da möminin kamil imana sahib olması üçün o dərəcədə əhəmiyyət kəsb edir. Çünki dua qulun Rəbbinə nə qədər yaxın olduğunun göstəricisidir. Beləliklə, dua qulun Allahın qarşısında heçliyini, fəqirliyini və ancaq Ona möhtac olduğunu dilə gətirmək olduğu üçün Allaha yaxınlaşmanın da ən əsas yollarından biridir. Yəni qul acizliyini hiss etdiyi nisbətdə Allaha yaxınlaşmış olar.

Dua, eyni zamanda, insanın gələcəyə nikbin baxması və ümidlə yaşaması üçün ən önəmli amildir. Başına gələn müsibətlərə güclü iradə ilə sinə gərən insan etdiyi dualarla sıxıntıdan qurtulacağına və Rəbbinin onun üçün daha xeyirli qapılar açacağına ümid edir. Bunun nəticəsində gələcəyin aydınlıq olacağı ümidi ilə həyatına davam etmiş olar. Duadan məhrum qalan qulların isə belə bir ümid yerinin olmadığı məlumdur. Dua insana ümid verdiyi kimi, duasızlıq da insanı ümitsizliyə sürükləyər.

Allah-Təala öz bəndələrindən dua etməyi və Ona yaxınlaşmağı tələb etməkdədir. Ayeyi-kərimədə bu haqda belə buyurulmuşdur: **"Mənə dua edən ki, duanızı qəbul edim"**. Bu əmirdən qafil qalan qulların aqibəti ayənin davamında gələn hissədə belə açıqlanmışdır: **"Mənə ibadət etməyi özlərinə sığışdırmayanlar Cəhənnəmə zəlil olaraq girəcəklər"** (Mömin 40/60). Bu ayədə duanın Allahın dərgahında nə qədər əhəmiyyətli bir ibadət olduğu vurğulanmış və duaların Allahın dərgahında qulun dəyər ölçüsü olduğuna işarə edilmişdir.

DUADAKI SİRR

İnsan oğlu həyatın enişli-yoxuşlu yollarında bəzən xoşuna gələn, bəzən də ona daxilən iztirab verən hadisələrlə qarşılaşar. Sevinc və səadət verən hallar onu minnət, şükür hisslərinə yönləndirdiyi kimi üzüntü, müsibət və kədər anları da ürək darlığına, könül yorğunluğuna və yalnızlığa sövq edir.

Həyatın bu iki fərqli cəhəti imanda kamilləşmək üçün çalışan bəndələrin Allaha yaxınlaşmalarını asanlaşdıran bir təsir icra edir. Çünki bəndə xoşbəxtlik zamanlarında şükür edərək, müsibət və çətinlik zamanlarında da səbir və iltica edərək hər iki imtahanı da üz ağı ilə verər. Burada bəhs olunan şükrün də, ilticanın da təməli **“dua”**dır.

Dua insanın kainatı yoxdan var edən və hər şeyə hökmü keçən Allah-Təalaya sığınması, Ona yalvarması, özünün acizlik və zəifliyini etiraf etməsidir.

Həqiqətən, kainatdakı bütün hadisələr Allah-Təalanın əzəli elmi ilə təqdir etdiyi bir qədərə bağlıdır. Onun elmi xaricində yaxşı-pis heç bir şey meydana gələ bilməyəcəyi kimi, heç bir güc Onun iradə və qüdrətinə rəğmən insanlar və hadisələr

üzərində söz sahibi deyildir. Ona görə də bu böyük qüdrət qarşısında insan oğlu sadəcə acizlik və qulluq səviyyəsindədir.

Bu acizlik və qulluğun ən gözəl ifadəsi duadır. Çünki dua; təkəbbür, lovğalıq və özündən razılığı Haqqın qapısında tərk etməkdir. İnsanın öz həddini bilməsi, acizliyini və faniliyini etiraf etməsidir.

Dua dinin əsli, ibadətin ruhu və əsasıdır. Bu xüsusda Əziz Peyğəmbərimiz:

“Dua ibadətin əsasıdır” buyurmuş sonra da: **“Rəbbiniz buyurdu: «Mənə dua edin, Mən də sizin dualarınızı qəbul edirəm! Mənə ibadət etməyi (dua etməyi) təkəbbürlərinə sığışdırmayanlar cəhənnəmə zəlil olaraq girəcəklər!”** (əl-Mumin, 60) məalındakı ayəni oxumuşdur. (Əbu Davud, Vitir, 23/1479; Tirmizi, Təfsir, 40/3247)

Həmçinin hədisi-şəriflərdə belə buyrulur:

“Allah dərgahında duadan daha qiymətli bir şey yoxdur.” (Tirmizi, Dəavat, 1/3370)

“Dua ibadətin əsasıdır.” (Tirmizi, Dəavat, 1/3371)

“Kimə dua qapısı açılsa, ona rəhmət qapıları açılar. Allahın ən çox sevdiyi şey

Ondan sağlıq və səhhət istənilməsidir. Dua ənənə və enməyən (bəlalara qarşı) faydalı olur. Ona görə də, ey Allahın bəndələri duaya sarılın.” (Tirmizi, Dəavat, 101/3548)

“Günah, yaxud qohumlardan əlaqəni kəsmək (kimi günah şeylər) istənmədikcə Allah dua edənin istədiyini verər və ya onun (duası) qədər bir bəlanı ondan dəf edər.” (Tirmizi, Dəavat, 9/3381)

“Sizi düşmənlərinizdən qoruyacaq və ruzinizi çoxaldacaq bir şey bildirmimi? Gecənizdə və gündüzünüzdə Allaha dua edərsiniz. Çünki dua möminin silahıdır.” (Heysemi, Məcmə` X, 147)

“Qəzanı ancaq dua geri çevirər, ömrü də ancaq yaxşılıq uzadar.” (Tirmizi, Qəder, 6; İbn-Macə, Mükəddimə, 10; Əhməd, II, 316, 350; V, 277, 280)

Çünki duada acizlik, bəndəlik, təvəzökarlıq, təslimiyyət, tövbə, etiraf, boyun əymək, həmd, təsbihi, tövhid, təkbir, itaət və bənzəri bir çox cismani və qəlbi ibadət gizlidir. Dua qəlbə Allaha açılan ən uca qapının açarındır.

Digər tərəfdən Allah-Təala:

“Mənə dua edin, Mən də sizin dualarınızı qəbul edirəm!” (Mömin, 60) bu yurur.

Bu səbəblə insanlığa rəhmət olaraq göndərilən bütün peyğəmbərlər və Haqq dostları istər çətinlikdə və rahatlıqda, istərsə də iztirablı və sevincli anlarda qəlblərini daim Haqq-Təalaya çevirmişlər və bir niyaz iqlimində yaşamışlar. Onların bu dua və niyaza həsr edilən ömürləri bir möminin ruhunda dua halının necə davamlı olaraq qalacağını göstərir.

Dua təkrarlandıqca dərin hisslərlə möminin ruhuna nəqş olunur, şəxsiyyətinə qarışb onun bir xüsusiyyəti halına gəlir. Bu səbəblə də yüksək ruhlar hər zaman dua halında yaşayırlar. Həmçinin

Həqiqətən kainatdakı bütün hadisələr Allah-Təalanın əzəli elmi ilə təqdir etdiyi bir qədərə bağlıdır. Onun elmi xaricində yaxşı-pis heç bir şey meydana gələ bilməyəcəyi kimi, heç bir güc Onun iradə və qüdrətinə rəğmən insanlar və hadisələr üzərində söz sahibi deyildir. Ona görə də bu böyük qüdrət qarşısında insan oğlu sadəcə acizlik və qulluq səviyyəsindədir.

Dualarda ilahi lütfə nail edəcək olan xüsus sadəcə gur səslə və göstəriş adası ilə söylənən, riyakarca, qurama və qəlbin iştirak etmədiyi pafoslu cümlələr, ciyərləri parçalayacaq dərəcədə yüksək səslər və göstərişli sözlər deyildir. Əgər belə olsaydı bütün bunların əksinə, iniltidən səsi çıxmayan, qanlı göz yaşları ilə yalvaran iztirablı bir xəstənin və ya öz nəfsinə sözü keçməyəcək qədər zəif olan qəriblərin dualarının qəbul edilməməsi lazım gələrdi.

onların qəlbləri duaya sarılmağın əhəmiyyətinə aid bu ayeyi-kərimədəki ilahi xəbərdarlıq ilə ürperti halındadır:

Haqq-Təala buyurur:

“(Ya Rəsulum) **de: Əgər ibadətiniz, dua və yalvarmanız olmasa, Rəbbimin yanında nə qədir-qiymətiniz olar?**” (əl-Furqan, 77)

Bir möminin ruhunda Allaha dua ilə yalvarma duyğularının daimi hala gəlməsi Allah ilə bəndə arasında mənəvi bir əlaqə yaradar. Vəcd halındakı dualar isə qəlbin ilahi rəhmətlə qovuşma anlarıdır.

Haqq-Təalaya əllərini açan bir insan ya umduğu şeylərə nail olmaq, ya da qorxduqlarından əmin olmaq istəyər. İdrak, elm, güc və qabiliyyətləri məhdud olan insanın; ehtiyac, istək, həvəs və arzuları bitmək bilmədiyi üçün hər şeyə sahib olan bir hökmdarın (Allahın) qapısına müraciət etmək lazımdır. Hər qapıdan edilən tələbin bir şəkli və qaydası olduğu kimi, Allaha dua və niyaz etməyin də bir ədəbi vardır.

Dua sonsuz qüdrət sahibi Allah-Təalaya acizliyimizi idrak edərək yönəlib Onun hüzurunda təslimiyyət və sükunətlə baş

əyməyimizdir. Ona görə duaya acizlik və qüsurlu etirafı başlamaq ilahi mərhəmətin cəlb edilməsində və duanın qəbul olunmasında böyük bir təsirə malikdir. Özünü günahsız zənn edən təkəbbürlü insanların deyil, günahlarının bağışlanması üçün gözlərindən qəlblərinə daim yaş axıdan Haqq aşiqlərinin duaları daha çox qəbul edilməyə layiqdir. Bu hal ayeyi-kərimədə belə təsvir edilir:

“**Rəbbinizə yalvara-yalvara, həm də gizlicə dua edin. Şübhəsiz ki, O, həddi aşanları** (qışqıraraq dua edənləri) **sevməz!**” (əl-Əraf 55)

Həzrət Adəm ilə Həvva -əleyhiməs-səlam- da məlum zəlləni işlədiklərində Haqq-Təalaya belə iltica etmişdilər:

“(Adəm və Həvva) “**Ey Rəbbimiz! Biz özümüzlə zülm etdik. Əgər bizi bağışlamasan, rəhm etməsən, biz, şübhəsiz ki, ziyana uğrayanlardan olarıq!**”- dedilər.” (əl-Əraf, 23)

Duanı bizə yaşayışı ilə ən gözəl şəkildə öyrədən Həzrət Peyğəmbərimiz -səlləllahu əleyhi və səlləm-dir. O, göz yaşları içində və ayaqları şişincəyə qədər qıldığı namazlara əlavə olaraq etdiyi dualarda tez-tez:

“*Allahum! Sənin qəzəbindən rizana, əza-bından əfvinə və Səndən yenə Sənə sığınram! Səni layiq olduğun şəkildə mədh-səna etməkdən acizəm! Sən özünü necə mədh-səna etmisənsə eləsən!*” (Müslim, Salət, 222) deyərək acizlik duyğuları içində Allah-Təalaya iltica (dua) edərdi.

Duaları “**xovf və rəca**”, yəni qorxu və ümid arasında etməyə çalışmaq lazımdır. İnsanın axirətdəki səadət və ya fəlakəti ancaq iman və ya küfr səbəbi ilədir. Bunların hər ikisi də ilahi təqdirə aid olması və qədər bilinəməsi səbəbilə peyğəmbərlərdən başqa heç bir insan zamanət altında deyildir. İnsanlar sanki, həm cənnətə girəcək son insanın

özü olacağına ümidli olmalı, həm də cəhənnəmə girəcək yeganə insanın özü olacağına da içində qorxu hissi olmalıdır. Bu, həddindən artıq ümid və qorxu arasında mötədil bir yoldur.

Duanın daşdığı mənaya qəlb biganə qalmamalıdır. Əgər bir günahın etirafı və tövbəsi tələb edilirsə, bu dua həmin günahın bir daha işlənməməsi xüsusunda dərin bir peşmanlıq və qəti bir əzmkarlıqla edilməlidir.

Bundan başqa bir din qardaşının qiya-bında edilən dua da dərhal qəbul olunar. Peyğəmbərimiz -səllallahu əleyhi və səlləm-:

“Bir möminin digər bir möminə qiya-bında etdiyi duadan daha tez qəbul olunan heç bir dua yoxdur.” buyurmuşdur. (Tirmizi, Birr, 50)

İnsanlar duasının qəbul ediləcəyini zənn etdikləri kimsələrdən dua tələb edirlər. Halbuki duanın qəbul edilməsinin əsl səbəbi ixlas və səmimiyyətdir. Bu da o deməkdir ki, bir günahkarın belə mömin qardaşı üçün edəcəyi səmimi və ürəkdən dua Allah dərgahındakı məqamının şəxsindən üstün zənn edilən başqa birinin könülsüz etdiyi duasından daha xeyirlidir.

Bir bəndə günahkar olsa belə, bu hal onu Allah-Təalanın tərk etdiyi mənasına gəlməz. Bu səbəblə bir şəxsin kimin duası hörmətinə muradına çatacağını yalnız Allah-Təala bilir. Onun üçün kim olursa olsun Allahın bəndələrindən birinin səmimi dualarını ala bilməkdəki dəyəri idrak etməlidir.

Məzlum və qəlbi qırıq möminlərin duasını almaq qədər, onların bəddualarından qorunmaq da eyni dərəcədə mühümdür.

Həmçinin dualarda ilahi lütfə nail edəcək olan xüsusi sadəcə gur səslə və göstəriş ədası ilə söylənen, riyakarca, qurama və qəlbin iştirak etmədiyi pafoslu

cümlələr, ciyərləri parçalayacaq dərəcədə yüksək səslər və göstərişli sözlər deyildir. Əgər belə olsaydı bütün bunların əksinə, iniltidən səsi çıxmayan, qanlı göz yaşları ilə yalvaran iztirablı bir xəstənin və ya öz nəfsinə sözü keçməyəcək qədər zəif olan qərblərin dualarının qəbul edilməməsi lazım gələrdi. Bunun əksinə bir düşüncəyə sahib olmaq isə, qəlb və hal dilini bilməmək və onu sanki yox zənn etməkdir.

Əslində duada bu kimi həddi aşmalar, duanın özünü, ruhaniyyətini və səmimiyyətini zəiflədir. Həzrət Peyğəmbər -səllallahu əleyhi və səlləm- belə dua edənlər haqqında:

“Bir zümrə gəlib dualarda həddi aşacaqdır...” (Əbu Davud, Vitr, 23) buyuraraq ümmətinin bu hala düşməməsi üçün xəbərdarlıq etmişdir.

Yenə bir hədisi-şərifdə belə buyurur:

“Siz bir kara dua etmirsiniz. Hər şeyi haqqıyla eşidən və sizə çox yaxın olan Allaha niyaz edirsiniz.” (Buxari, Cihad, 131)

Allah-Təala səmimi duaları rədd etməz. Lakin bütün səmimiyyətinə rəğmən qədəri-mütləqə uyğun olmayan bəzi tələbləri də qəbul etməz. Buna görə dua edən heç vaxt bezginlik göstərməyib duaya davam etməlidir. Çünki belə hallarda duanın qarşılığı axirət aləminə həvalə edilmiş deməkdir.

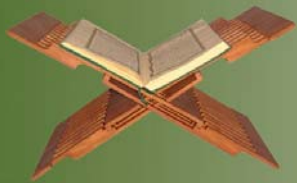
Bir insan düşündüyü və ona görə məqbul olan bir şeyi istədiyi zaman onun özü haqqında xeyir və ya şər olacağı xüsusunda səhv edə bilər. Çünki bəzi şeylərdə zahir lütf, batin qəhr ola bilər. Məsələn, Allahın bir insana övlad verməsi ilk nəzərdə böyük bir lütfdür. Pul və vəzifə də belədir. Lakin bunların nəticədə bir şərə və ya bir əzaba hər zaman dönmə ehtimalı vardır. Pul, mal və vəzifədə azgınlıq təcəlli edə bilər. Məsələn: Övlad ziyankar ola bilər.

Ona görə dua edən bir bəndəyə yaraşan, işlərin xeyirlisini Allah-Təalaya həvalə etməkdir. Beləcə, bəndə Haqq-Təladan bir tələbi olduğunda:

“– Ya Rəbb, haqqımda xeyirlisini lütf et!” deyərək dua etməli və Allah-Təladan hər şeyin xeyirlisini istəməlidir. Əks təqdirdə bəzən hiss etmədən öz fəlakətini istəmiş ola bilər.

Bundan başqa, insanların söz, qəlb və zehndən keçirdiyi hiss və düşüncələr də bir təmənni və nəticə olaraq dua məqamındadır. Allah-Təala qəlblərə baxar. Yəni qəlblər daimi olaraq ilahi mürəqəbə altındadır. Yəni sanki ilahi kamera qarşısındadır. Qəlbdən keçən hisslər bir dua və təmənni olduğuna görə və buna nəzarətin də çox çətin olduğu üçün, bizə xoş düşüncəli olmaq, hüsnü-zənn və təmənnilər içində olmaq əmr edilmişdir. Bir hədisi-şərifdə:

“Sui-zəndən çəkinin. Çünki sui-zənn sözlərin ən yalan olanıdır. Başqalarının danışdıqlarını dinləməyin, eyiblərini araşdırmayın, bir-birinizə qarşı təkabbürlənib oyunmayın, bir-birinizə həsəd etməyin, kin tutmayın, üz çevirməyin. Ey Allahın

"LEYL" SURƏSİ

Məkkədə nazil olmuşdur, 21 ayədir. Bu surə insanın səy və zəhmətindən, bu dünya həyatındakı mübarizəsindən və nəticədə də axirətdə cənnətə və ya cəhənnəmə gedəcəyindən danışır.

Surə gecəyə, gündüzə və həm kişini, həm də qadını yaradana and içməklə başlayır. İnsan əməllərinin fərqli olmasından bəhs edir: **"And olsun (aləmi zülmətə) bürüməkdə olan gecəyə; And olsun işıqlanmaqda olan gündüzə; And olsun kişini və qadını (erkəyi və dişini) yaradana ki, Sizin zəhmətiniz (ey insanlar!) cürbəcürdür! (Bəziniz Cənnət üçün, bəziniz isə Cəhənnəm üçün çalışsınız)"** (1-4).

Sonra bu surə xoşbəxtlik və bədbəxtlik yollarını açıqlayır, qurtuluş istəyənlər üçün ona gedən yolu göstərir və yaxşılarla pislərin, cənnət əhli ilə cəhənnəm əhlinin xüsusiyyətlərini ifadə edir: **"Kim (malını Allah yolunda) versə, (Allahdan) qorxsas, Və ən gözəl sözü (la ilahə illallah kəlməsini) təsdiq etsə, Biz ona ən asan olanı (Cənnəti) müyəssər edəcəyik! Amma kim (malını Allah yolunda xərcləməyə) xəsislik etsə, (mal-dövlətinə güvənib Allaha) möhtac olmadığını sansa, Və ən gözəl sözü (la ilahə illallah kəlməsini) yalan saysa, Biz ona ən çətin olanı (Cəhənnəmi) müyəssər edəcəyik (onu Cəhənnəm üçün hazırlayacağıq!)"** (5-10)

Hz. Əli (r.a) rəvayət edir: "Biz bir cənazə üçün Baqiul-Ğarqadda idik. Rəsulullah (s.ə.s) yanımıza gəldi və oturdu. Biz də ətrafında oturduq. Əlində bir çubuq vardı. Çubuğuyla yerə bir şey çəkməyə başladı. Sonra: *"Sizdən elə bir adam yoxdur ki, bu anda cənnət və ya cəhənnəmdəki yeri yazılmamış olsun!"* - deyərək buyurdu. Camaat: "Ey Allahın Rəsulu, elə isə haqqımızda yazılana etimad edib ona dayanmayaq mı?" - dedilər. Rəsulullah (s.ə.s): *"Çalışın"* buyurdu. *"Hər kəs özü üçün yaradılmış olana çatacaq. Cənnətlik olanlar səadətə aparan əməldə müvəffəq olacaq. Şəqavət əhli olanlar (Cəhənnəmlilər) də şəqavətə aparan əməldə müvəffəq olacaq!"* Sonra bu ayəni oxudu: **"Kim (malını Allah yolunda) versə, (Allahdan) qorxsas, Və ən gözəl sözü (la ilahə illallah kəlməsini) təsdiq etsə, Biz ona ən asan olanı (Cənnəti) müyəssər edəcəyik!"** (Leyl, 5-7) (Buxari, Təfsir əl-Quran, Surə: 92, bab: 6)

Daha sonra surə bəzi kəslərin yığmış olduqları mallarına və yığdıqları sərvətlərinə aldandıqlarına diqqət çəkir. Həlbuki bu mal və sərvətləri qiyamətdə onlara heç bir fayda verməz. Allahın qullarına hidayət və azgınlıq yolunu açıqlamasındakı hikmətini onlara xatırladır: **"(O, Cəhənnəm) düşəcəyi zaman mal-dövləti ona heç bir fayda verməz. Bizim öhdəmizə düşən yalnız doğru yolu göstərməkdir! (Mömin və ya kafir olmaq**

"Kim (malını Allah yolunda) versə, (Allahdan) qorxsa, Və ən gözəl sözü (la ilahə illallah kəlməsini) təsdiq etsə, Biz ona ən asan olanı (Cənnəti) müyəssər edəcəyik! Amma kim (malını Allah yolunda xərcləməyə) xəsislik etsə, (mal-dövlətinə güvənib Allaha) möhtac olmadığını sansa, Və ən gözəl sözü (la ilahə illallah kəlməsini) yalan saysa, Biz ona ən çətin olanı (Cəhənnəmi) müyəssər edəcəyik (onu Cəhənnəm üçün hazırlayacağıq!)" (5-10)

isə hər kəsin öz işidir). Axirət də Bizim, dünya da Bizimdir!" (11-13)

Surə məkkəliləri, yəni Allahın ayələrini və Peyğəmbərini (s.ə.s) yalan hesab edənləri Onun əzab və intiqamından çəkindirir. Onları, həddindən artıq dərəcədəki qızğın və isti alovla xəbərdar edir. Bu atəşə ancaq bədbəxt və Allahın hidayətindən üz çevirən kafir girər və onun alovunu o dadar: **"(Ey insanlar!) Mən sizi alovlanan bir atəşlə qorxutdum. Ora ancaq azğın (kafir) daxil olar. O kimsə ki, (haqqı) yalan sayar, (imandan) üz döndərər!" (14-16)**

Surə nəfsini təmizləmək və onu Allahın əzabından qorumaq üçün malını xeyir yollarında xərcləyən saleh mömin nümunəsini izah edərək sona çatır. Bilalı satın alıb onu Allah üçün azad edən Əbu Bəkr (r.a) misal gətirir: **"Allahdan qorxub pis əməllərdən çəkinən isə ondan uzaqlaşdırılar (nicat tapar). O kimsə ki, malını (Allah yolunda) verib (günahlardan) təmizlənər, O şəxsin boynunda heç kəsin bir minnəti (neməti) yoxdur ki, onun əvəzi verilsin. O ancaq ən uca olan Rəbbinin rızasını qazanmaq üçün belə edir.. And olsun ki, o (öz Rəbbindən Cənnətdə ona verəcəyi**

nemətlərə görə) razı olacaqdır!" (17-21)

Rəvayətə görə, Bilal (r.a) Ümeyyə b. Xələfin köləsi idi. Bilal müsəlman olduğu üçün Ümeyyə ona işgəncə edərdi. Günün qızmar vaxtında Məkkənin daşlı vadisində kürəyi üstü yerə uzadıb böyük bir qayanı Bilalın sinəsinin üstünə qoyulardı. Sonra ona: "Ya ölənə qədər belə qalar, ya da Muhammədi inkar edəcəksən"-deyərdi. Bilal bu vəziyyətdə ikən yenə "Əhəd, Əhəd" deyərdi. Bunu görən Əbu Bəkr (r.a) Ümeyyəyə "Bu yazığa belə etməklə Allahdan qorxmursanmı?"-dedi. Ümeyyə də ona: "Onu mənə qarşı qaldıran və üsyan etdirən sənsən. İndi onu gördüyün bu vəziyyətdən qurtar" dedi. Bunun üzərinə Əbu Bəkr (r.a) Bilalı (r.a) ondan satın alıb Allah rızası üçün azad etdi. Bunu görən müşriklər: "Əbu Bəkrin Bilala minnət borcu olduğu üçün onu azad etdi"-dedilər. Bunun üzərinə bu ayələr nazil oldu: **"O şəxsin boynunda heç kəsin bir minnəti (neməti) yoxdur ki, onun əvəzi verilsin. O ancaq ən uca olan Rəbbinin rızasını qazanmaq üçün belə edir.. And olsun ki, o (öz Rəbbindən Cənnətdə ona verəcəyi nemətlərə görə) razı olacaqdır!"**

1) DUA: RƏBBİMİZƏ YALVARIŞ

Dua istəklərimizi və dərdlərimizi, yeganə və həqiqi sahibimiz olan Allaha səmimi olaraq bildirməyimizdir. Qəbul olması ümidi ilə qəlbimizdəkiləri sözlərlə ifadə etməyimiz, dilə gətirməyimizdir. Bəzən də vaxtilə etdiyimiz xətalara və günahlara peşman olub tövbə etməkdir. Yeganə sahibimiz və yardımçımız Allah olduğu düşüncəsi ilə Ona qəlbimizi və əlimizi açmamızdır. Allahın böyüklüyünü, özümüzün də acizliyini qəbul etməyimizdir.

2) “Ən gözəl adlar (əsmayi-hüsna) Allahındır. Onu bu adlarla çağırub dua edin!” (Əraf, 180).

3) DUA SAYƏSİNDƏ

- Allahın hər an bizim yardımçımız, himayədarımız və sahibimiz olduğunu hiss edərək.
- Sıxıntılarımızı və istəklərimizi Ona açar, sadəcə Ondan kömək istəyirik.
- Zəif və himayəyə möhtac olan qullar olduğumuzu qəbul edərək.
- Heç bir zaman yalnız olmadığımızı hiss edərək.
- Xəta və günahlarımıza peşman olub Allahın bizi əfv etməsini diləyirik.
- Yardım istəniləcək, səcdə ediləcək və əl açılacaq yeganə gücün Allah olduğunu qəbul edərək.

4) DUALARIN DAHA ÇOX QƏBUL EDİLDİYİ VAXTLAR

ərəfə günü / cümə günü / gecənin son çağı / səhər vaxtı / fərz namazlarından sonra / səcdədə olarkən / səcdədən sonra / azan oxunarkən / azanla iqamə arasında / müharibə anında düşmənlə qarşı-qarşıya gələndə

5) Duaları daha çox
qəbul olan insanlar
məzlum / qonaq / ata

6) Allahın
dərgahında duadan
başqa daha qiymətli
bir şey yoxdur.
(hədişi-şərif)

7) Dua ibadətin
özüdür. (hədisi-şərif)

9) De: “Əgər duanız olmasa,
Rəbbimin yanında nə qədər-
qiymətiniz olar”. (Furqan, 77).

10) HZ. MUHAMMƏDİN (S.Ə.S) DUALARINDAN NÜMUNƏLƏR

- Ey qəlbləri haldan-hala
salan Allahım! Mənim qəlbimi
dinində sabit qıl.

- Allahım! Qatı qəlbdən,
doymayan nəfsdən, faydasız
elmdən və qəbul olmayan
duadan sənə sığınırım.

- Allahım! Yaradılışımı gö-
zəl etdiyin kimi, əxlaqımı da
gözəlləşdir.

- Allahım! Özümü Sənə
təslim etdim. Üzümü Sənə
çevirdim. İşimi Sənə həvalə et-
dim. Sənə bel bağladım. Ümid
qaynağım Sən, qorxduğum da
Sənsən. Səndən sığınacaq və
Sənin əlindən qurtulacaq bir
yer varsa, yenə Sənsən.

8) HƏR ZAMAN DUA

- yeməkdən sonra
 - dəstəmaz alarkən
 - ayaqyolundan çıxandan sonra
 - səfərə çıxarkən
 - azana qulaq asdıqdan sonra
 - namazdan sonra
 - yatmamışdan əvvəl
- ... hər zaman və hər yerdə!

ÇOX QƏRİBƏDİR, BİZ BELƏYİK...

Çox qəribədir, biz heç nə etmədən çox şeyə nail olmaq istəyirik. Zəhmət, əziyyət çəkmədən, tər tökmədən çox qazanmaq istəyirik. Oxumadan alim olmaq istəyirik. Kitabı əlimizə almadan, kitab oxumadan, barmağımız kitabın vərəqlərinə toxunmadan özümüzü bilikli hesab edirik. Özümüzü çoxbilmiş kimi, çox şeydən xəbərimiz varmış kimi göstəririk. Söhbət etməyi bacarmadığımız halda, sözə diqqətli olduğumuzu nümayiş etdiririk.

Çox qəribədir ki, özümüzü çox səmimi göstəririk. Halbuki içimizdəki həsəd, paxıllıq bizim gözlərimizdən od kimi püskürür. Dostumuzun, yoldaşımızın nailiyyətlərinə saxta gülüslərlə, dilucu təbrik etməklə, guya, buna çox sevinirik. İçimizdən biri qabağa getməyə başlasa, dərhal paxıllığını çəkirik. Lakin üz-üzə söhbət edəndə ona bol-bol uğurlar arzulayırıq. Səmimiyyətdən dəm vururuq, amma bunda da səmimi deyilik. Üzümüz

saxta gülüslərlə bəzənir. Amma içimiz paxıllıqdan od tutub yanır.

Çox qəribədir, biz özümüzü müsəlman hesab edirik, ancaq dilimizə kəlməyi-şəhadəti gətirməmişik. Bu bir yana qalsın, heç onun mahiyyətindən də xəbərimiz yoxdur. Özümüzə müsəlman deyirik, ancaq namazımız, orucumuz, zəkatımız, həccimiz yoxdur. Əlimiz Allahın dərgahına bir dəfə də olsun açılmır. Dilimiz Allahın adını anmır. Özümüzü müsəlman sayırıq, duanı içki məclislərində edirik. Ürəkdən "səmimi" hisslərlə yoldaşlarımıza can sağlığı arzulayırıq. Beynimiz dumanlanıb, gözüümüz ala-toran görəndə, hətərən-pətərən danışanda Allahın adını dilimizə gətirib bolluca dua edirik. İçki məclisləri, sanki, duanın qəbul olması üçün xüsusi bir məkan sayılır.

Çox qəribədir ki, biz dua etmədən Allahdan bütün arzularımızın həyata keçməsinə gözləyirik. Əlimiz bir dəfə də göyə açılmadan Allahdan dualarımızı qəbul

etməsinə istəyirik. Bolluqda Allahı yaddan çıxarıq, qıtlıqda Allahı yada salırıq, köməyə çağırırıq. Allaha şükür etmirik, ancaq istəyimiz qədər Allaha asilik edirik. Allahın əmrinə uymuruq, ancaq yeri gələndə, Allahı "borclu" çıxarıq. Bəxtimizdən şikayətlənirik. Dünyanın bütün naz-neməti bizə verilsə də, yenə tamahkarlıq edirik. Ancaq özümüzü düşünürük. Başqalarını düşünmürük.

Çox qəribədir, namaz qılmadan, oruc tutmadan, zəkat vermədən, həcc etmədən cənnətə girmək istəyirik. Özümüzü təmiz hesab edirik. Günahın içində boğula-boğula heç bir günahımızın olmadığını iddia edirik. Ən əsası da, ürəyimizin təmiz olduğundan dəm vururuq. Çox yaxşı insan olduğumuzu düşünürük. Həmişə pis olanlar başqalarıdır deyərək öz-özümüzə fikirləşirik. Ürəyimiz genişdir, ancaq yolda bir dilənçiyə 20 qəpik verməyin büdcəmizin azalmasına səbəb olacağını düşünürük. Amma 40-50 manatlıq şalvarı, 50-60 manatlıq ayaqqabıları və daha başqa bahalı paltarları alıb geyinməyi israf hesab etmirik. Möhtəca bir manat verməyi çox görürük, lakin siqaretə, içkiyə və başqa-başqa lüzumsuz və zərərli şeylərə əmək-əmək xərclədiyimiz pulları hesaba almırıq.

Çox qəribədir ki, Allah yolunda infaq etmək, sədəqə vermək lazım olanda dərhal bizim bütün ehtiyaclarımız gözümüzün qabağında canlanır. Amma əyləncələrə, boş-boş mənasız şeylərə pul xərclənəndə isə ehtiyaclarımız aqlımızdan belə keçmir. Bir çeşid yeməklə doyduğumuz halda, süfrəmizə müxtəlif çeşid yeməklər düzürük. Qarnımız doyduğu halda, gözümüz doymur.

Çox qəribədir, yoxsul olduğumuz halda, zənginlərlə yarışırıq. Zəngin dəbdəbəli toy edir deyərək, biz də ondan əskik deyilik ki- deyib, ondan da dəbdəbəli toy etməyə cəhd edirik. Bir sadə üzüyü almağa gücümüz çatmadığı halda, toyumuzda ən baha-

lı müğənnilər oxuyur. Borc-xərc edib toyumuzu ən bahalı restoranlarda edirik. Stolun üstündə bütün naz-nemətlərdən, dadlı təamlardan düzürük. Məclisdən sonra toy dəftərini açıb kimin nə qədər pul yazdırdığına baxırıq. Az yazanlara bürnundan gəlsin deyərək bəddua edirik, çünki toy xərcimizi çıxara bilməmişik. Toydan sonra bir il ərzində də borcumuzu təmizləməyə çalışırıq. Krediti kreditə calayırıq. Birini götürüb, o birini bağlayırıq. Qız köçürəndə ən bahalı mebelləri alırıq. Müasir mebellərlə evimizi bəzəyirik. Lakin xirtəyə qədər borc-xərcin içində boğuluruq. O qədər borca giririk ki, öləndə belə bu dünyadan borclu köçürük.

Çox qəribədir ki, şəhərdə yaşayırıq, lakin üst və alt mərtəbədəki qonşumuzu tanımırıq. Bu hələ harasıdır, qapıbir qonşumuzun kim olduğundan xəbərimiz yoxdur. Evimizdə bişirdiyimiz yeməklərin qoxusu ilə onları narahat edirik, ancaq ikram etmirik. Qonşumuzun aclığından, toxluğundan xəbər tutmuruq. Evlərinə getmirik, onların da evimizə gəlməsini istəmirik. Qonşumuza hədiyyə, pay vermirik, onlardan pay almırıq, hədiyyə qəbul etmirik.

Çox qəribədir, çox təkəbbürlüyük. Qürurumuzu sındırmırıq. Amma yeri gələndə yaltaqlanmağı, hiylə qurmağı tülküdən də yaxşı bacarıq. Valideynlərimizə sağlığında xidmət etmirik. Onların üzərimizdəki haqlarına riayət etmədiyimiz azmış kimi, üstəlik haqsızlıq da edirik. Bəzən onları borclu çıxarıq. Onların sağlığında övladlıq borcumuzu yerinə yetirmədən, vəfat edəndən sonra övladlıq borcu deyib onlar üçün yas saxlayırıq. Sağlığında valideynlərimizlə küsülü qalıb, onlar vəfat edəndə üz-başımıza vura-vura nalə çəkirik. Atalarımız ilə küsülü ola-ola toyda ata muğamatını sifariş verib qulaq asa-asa göz yaşı tökürük. Qoy görsünlər ki, atamızı nə qədər sevirik.

Çox qəribədir, həqiqətən, biz beləyik...

XOCALI

26 fevral 1992–ci il Xocalı soyqırımı tarixin səhifələrinə qanlı hərflərlə yazıldı. Üstündən 22 il keçməsinə baxmayaraq ürək yaraları sağalmaq bilmir...

Adından göründüyü kimi, Azərbaycan xalqının soyunu kəsmək və onun əhali sayısını azaltmaq düşmənin ən başlıca məqsədlərindən biri idi. Azərbaycanın dilbər güşələri düşmən üçün əhəmiyyət kəsb edir. Zəngin torpağı və nadir iqlimi ilə dünyada tanınan Qarabağ tarix boyu gözəlliyi ilə bir çox millətləri özünə cəlb edib, bu səbəbdən dəfələrlə düşmən hücumuna məruz qalıb. Lakin Azərbaycanın ən çətin vaxtında Qarabağ torpaqlarını ələ keçirmək düşmən üçün fürsət oldu. Həmişə türk dövlətinin ən çətin anlarında ona arxadan zərbə vuran düşmənin milliyyəti ermənidir. Onların törətdikləri terror hadisələrinin içərisində ən dəhşətlisi isə Xocalı Soyqırımı sayılır. Ona görə ki, Xocalı terror qurbanlarının faciəli ölüm sərgisidir. Bu sərgiyə dünyanın hər bir ölkəsindən baxıb Azərbaycanın düşmən əlindən çəkdiyi əzablara şahid olurlar. Nədənə dünya birliyinin vicdanı daşlaşmış insanları söz sahibi ola-ola hələ də susurlar. Xocalı haqqında düşünmək, yazmaq olduqca çətinidir. Ona görə də fikrimi kövrək sözlərlə sizə çatdırmaq istəyirəm.

O gecə sayısız-hesabsız günahsız insan şəhid olmuş və yaralanmışdı. Əli silahsız və yeriməyə təqəti olmayan qocaları, uşaqları düşmən girov götürürdü. Onların burunlarını, qulaqlarını kəsərək eybəcər

hala salırdılar. Aclıqdan, soyuqdan ölən insanların da sayı az deyildi. Göz görə-görə düşmən qəfil hücum edərək vətən torpağını ələ keçirirdi. Həmin vaxt mərd oğullarımız vətən üçün canından keçməyə

hazır idi. Vətənin darda olduğunu görüb orta məktəbdən qaçan, universiteti tərk edən, əli silah tuta bilən gənclər vətəni xilas etmək üçün valideynlərindən xəbərsiz yola düşürdü. Yurdundan, yuvasından didərgin düşmüş insanlara kömək etmək üçün tələsirdilər. Vətənin parçalanmasına razı olmayan həmvətənlərimiz düşmənlə mübarizə apırırdı. Həmin vaxt Xocalıdakı mənzərə çox dəhşətli idi. Körpə uşaqların diri-diri yandırılması valideynlərin ürəyinə sancılan oxa bənzəyirdi. Qız-gəlinlərin işgəncəli ölümü insanı sarsıdırdı. Düşmənin insanlıqdan kənar atdığı addımı insan öz təsəvvürünə sığışdıra bilmir. Xocalının hər bir qarış torpağı bezmişdi düşmən əlindən. Əvvəlki Xocalıdan əsər-ələmət qalmamışdı. Viran olmuş kənd və rayonlar xarabalıqlara çevrilmişdi. Hər evdə ölən, yaralanan, əsir düşən insanların qəmgin baxışları hiss olunurdu.

Artıq düşmən öz arusuna çatıb. Xocalı torpaqlarına vəhşicəsinə girib, öz əli ilə xaraba etdiyi Xocalını özünə vətən sayır. Ah-naləli Qarabağ torpaqlarında xoşbəxt olacağına ümid bəsləyir.

Bu gün vətən torpağı düşmən tapdağı altındadır! Düşmən bu torpaqları özünə qənimət sayır. Qarabağ torpağı üzərində saxta tarixi abidələr ucaldır. Azərbaycanın ayrılmaz bir parçasını özünün küləşdirir. Qarabağı Ermənistanın ayrılmaz bir parçası hesab edir. Gələcək nəslinin nümayəndələrinə Xocalını, Şuşanı, Laçını, Ağdamı və Azərbaycanın bir sıra dilbər güşələrini ana vətəni kimi tanıdır. Hər nə qədər düşmən Qarabağ torpağını özünün küləşdirsə də, Azərbaycanda Qarabağ torpaqları unudulmur. Hər gün onun haqqında danışlıqlar aparılır. Biz var gücümüzlə çalışırıq ki, Qarabağ torpaqlarını düşmən tapdağından azad edək. Sözsüz ki, düşmən o vaxt Qarabağ torpağını ələ keçirmək fürsətini əldə etdi. Çünki Azərbaycan yeni qurulan bir respublika olduğu üçün həmin vaxtlarda ölkə daxilində və xaricində

Səngərlərdə vətən keşiyində dayanan əsgər və zabitlər öz igidlikləri ilə düşməni məyus edirlər. Mübariz İbrahimov kimi vətənpərvər oğullarımızın düşməndən intiqam alması xalqımızı sevindirir. Ümid edirik ki, tezliklə Qarabağ torpaqları azad olunacaq və Qarabağ səmasında yenidən azan səsləri eşidiləcək.

düşmən təzyiqinə məruz qalırdı. O ərəfələrdə dostu düşməndən ayırmaq çətin idi və hakimiyyətin içərisində vətən xainləri gizlənirdi. Sonradan haqq yerini tapdı, Azərbaycanın vətənpərvər oğulları bu cür insanları vətən xaini kimi ittiham etdi. Vətən xaini kimi tanınan insanlar vəzifələrindən uzaqlaşdırıldı. Torpaqlarından didərgin düşmüş insanlara xalqımız sahib çıxdı və onlara əlindən gələn köməkliyi əsirgəmədi.

Bu gün Azərbaycanın güclü ordusu və iqtisadi inkişafı göz qabağındadır. Daha elə bir düşmən qüvvəsi yoxdur ki, onu sarsıtsın. Ölkəmizdə gedən inkişaf bunun açıq nümunəsidir. Azərbaycan təbii sərvəti və zəngin torpaqları ilə bir çox tanınmış ölkələrdə nüfuz sahibidir. Aparılan danışıqlar və bir çox ölkələrlə qurulan əlaqələr Qarabağın azadlığı üçün atılan addımlardır. Günü-gündən düşmənin narahatçılığı hiss olunur. Ona görə ki, bir vaxtlar törətdiyi cinayətlərin qisası alınır. Səngərlərdə vətən keşiyində dayanan əsgər və zabitlər öz igidlikləri ilə düşməni məyus edirlər. Mübariz İbrahimov kimi vətənpərvər oğullarımızın düşməndən intiqam alması xalqımızı sevindirir. Ümid edirik ki, tezliklə Qarabağ torpaqları azad olunacaq və Qarabağ səmasında yenidən azan səsləri eşidiləcək. Xocalı heç biz zaman xalqımızın yaddaşından silinməyəcək.

Əliabad Kəndinin Mərhum Ağsaqqalı Əmrullah Dayı:

İnsan Allahı unutmamalıdır!

- Əmrullah dayı! Zəhmət olmasa, əvvəlcə özünüz haqda məlumat verin.

- Adım Əmrullah, 1930 təvəllüdlüyəm. Dindar bir ailədə dünyaya göz açmışam. Atam da, anam da ibadət əhli idilər. Namazı, orucu uşaqlıq illərimdə atamdan öyrənmişəm. Dinə həvəsli olduğum üçün hər kəs mənə molla deyirdi. Allaha şükür, 5 yaşından bəri namaz qılmışam. Oruc tutmağa da uşaq yaşlarımdan başlamışam. Çox çətinlik çəkmişik, amma əlimizin zəhməti ilə dolanmışıq. Çörək dalınca Gürcüstana belə getmişik. Heç vaxt dini

etiqaddan ayrılmamışıq. Ən əsası da odur ki, halal qazanıb, halal yemişik. Evimizə haram tikə girməyib.

- Bəs dini təhsili harada almısınız?

- Bizim vaxtımızda indiki kimi dini sahədə azadlıq yox idi. Ona görə də hər hansı bir dini müəssisədə mədrəsə təhsili almamışam. Evimizdə Quran oxuyanlar olduğuna görə, mən də uşaqlıqdan Quran oxumağı onlardan öyrənmişəm.

- Bu bölgədə böyük alimlər, övliyələr yaşayıb. Onlardan tanıdığınız varmı?

- Əlbəttə. Allah dərəcəsini artırırsın! Rəhmətlik Nasuh Əfəndi vardı Muxax kəndində. Kahov Əfəndi vardı Zaqatalada.

- Nasuh Əfəndi ilə necə tanış oldunuz?

- Bizim kənddə Məhəmməd dayı vardı. Onunla Muxaxa getmişdik. Nasuh Əfəndini orada gördüm. İlk tanışlığımız təqribən 1962-ci ildə oldu. Onun alim olması ilə bərabər, həm də bir mürşid olduğunu öyrəndim. Onunla "əl tutdum". Sonra İslam dayını, Nəbi dayını da özümlə apardım. Daha sonra Seyfulla dayı da bizə qoşuldu. Tez-tez Nasuh Əfəndini "Sadaqa" məclislərimizə dəvət edərdik. O da bizi qırmaz, iştirak edərdi. Mübarək gecələrdə Əfəndinin evində toplaşardıq. Ondan öyrəndiklərimizi getdiyimiz hər yerdə öyrətməyə çalışırdıq. Həftədə 2 dəfə cümə axşamı və bazar günləri gecə "Salavat" məclisləri keçirərdik. Dini söhbətlərə çox qulaq asmışıq. Axır zaman, qiyamət əlamətlərindən rəhmətlik Əfəndi çox danışardı.

- Eşitdiyimizə görə, Sizə həm də müəzzin deyirlər.

heç vaxt Allahı unutmayın. Allah həmişə Onu unutmayanlara yardım edir. Sən Onu tanıyırsansa, O da sənə həmdəm olur. Həmişə Allaha təvəkkül edin. Allaha təvəkkül etsəniz, bütün işləriniz asanlaşar. Bir də elmə çox fikir verin. İndiki zamanda hər şey asandır. Bizim zamanımızda çox çətin idi. Məhdudiyyətlər var idi.

Uzun müddət məsciddə müəzzinlik etmişəm. Adı batmış Sovet hakimiyyəti vaxtında bizim məscid anbar idi. O vaxt biz cümə namazını qılmaq üçün Tala məscidinə gedərdik. Sovet İttifaqı dağılandıqdan sonra məscidimiz açıldı. O vaxtdan müəzzinlik edirəm. Əvvəllər mikrofon yox idi. Minarəyə çıxmalı olurduq. İslam, Nəbi, Seyfula və mən hərəməz bir həftə boyu 5 vaxt azanı minarədən oxuyurduq. Səsimiz gur olduğu üçün oxuduğumuz azanın səsi ətrafdakı kəndlərə gedib çatırdı. 25 ilə yaxındır ki, mən hər cümə günü azan oxuyuram.

- Əmrullah dayı, neçə övladınız var?

- Altı oğlum, dörd qızım var. Maşallahlar olsun, hamısı Quran oxuyub namaz qılandı. Əl-həmdulillah. Allah bərəkət versin, 29 nəvəm, 22 nəticəm var. Şükür Allaha! İndiyə kimi də mənim hörmətimi saxlayıblar. Onlardan çox razıyam. Heç vaxt sözümdən çıxmayıblar.

- Bir ağsaqqal kimi bizə nə nəsihət edərdiniz?

- İlk növbədə tövsiyə edərdim ki, heç vaxt Allahı unutmayın. Allah həmişə Onu unutmayanlara yardım edir. Sən Onu tanıyırsansa, O da sənə həmdəm olur. Həmişə Allaha təvəkkül edin. Allaha təvəkkül etsəniz, bütün işləriniz asanlaşar. Bir də elmə çox fikir verin. İndiki zamanda hər şey asandır. Bizim zamanımızda çox çətin idi. Məhdudiyyətlər var idi. Biz indiki kimi dini rahat öyrənə bilmirdik. İndi isə dini öyrənmək üçün gözəl imkanlar var. Çalışın, bu imkanlardan gözəl istifadə edin. Sizdən çox razıyam. Allah da razı olsun!

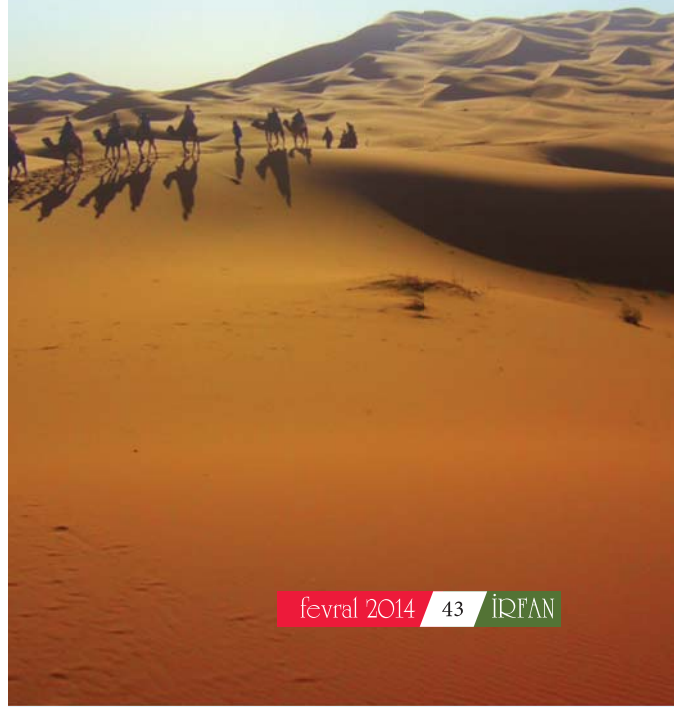
- Təşəkkür edirik. Allah razı olsun!

**Əziz xatirəsinə ithaf olunur!*

Vəfatından bir neçə ay əvvəl müsahibə alsaq da, müəyyən səbəblərə görə nəşr edə bilməmişdik.

ALLAHDAN İSTƏ!

İbn Abbas (r.a) rəvayət edir ki, bir gün (minikdə) Peyğəmbərin (s.ə.s) tərəfində idim. O, buyurdu: "Ey oğul! Mən sənə bir neçə kəlmə öyrədəcəyəm. Allahı qoru ki, Allah da səni qorusun. Allahı qoru ki, Onu öz qarşında tapasan. Bir şey dilədikdə, Allahdan dilə! Kömək istədikdə Allahdan kömək istə! Bil ki, əgər bütün insanlar sənə xeyir vermək üçün bir yerə toplansalar, sənə Allahın yazdığından artıq heç bir xeyir verə bilməzlər. Bunu da bil ki, əgər sənə zərər vermək üçün bir yerə toplansalar, sənə Allahın yazdığından artıq zərər verə bilməzlər. (Çünki) qələmlər qaldırılmış, səhifələrin (mürəkkəbi) qurumuşdur" (ət-Tirmizi, Sifətul-Qiyamə, 2516).

İNSAN İNSANA RAST GƏLƏR

Papaqlarını dəyişən ağsaqqallar

Azərbaycanda uşaqlara verilən adlardan bilmədiklərimi və az eşitdiklərimi öyrənməyə çalışırdım. “Limon xala”, “Göyərçin xala” kimi adları eşidəndə xəfif təbəssüm edərdim.

Qazaxıstanda bir müəlliminin adının “Oğulbolsun” (oğlan olsun) olduğunu eşidəndə də üzümə təbəssüm yayıldı. Qazaxıstanda ardarda qız övladı olan atalar “artıq yetər” mənasında sonuncu dünyaya gələn qıza “Oğulbolsun” adı verirlərmiş.

Bir mədəniyyətlə tanış olmağın ən asan yolu adlardan keçir. Osmanlılar parkı “məsirə” sözü ilə ifadə etmişlər. Məsirə “seyr etmək, axmaq, görmək” deməkdir. Park isə “dayanmaq, gözləmək” kimi ətalət ifadə edir. Kəlmə mənasına görə məsirə dirilər, park ölülər üçündür. Məsirə və park hər ikisi məkan olaraq eyni yeri göstərsə də, arxalarındakı mədəniyyət tamam fərqlidir.

Məktəblərin açıldığı ilk həftə sinif dəftərindəki şagirdlərin adlarından ailə profilini anlamağa çalışıram. İlk dərisdə hər şagird ad, soyad, ata adı və yaşadığı yeri söyləyib yerinə oturur. 2000-ci illərin əvvəllərində Abdussaməd Vahabov deyərək özünü təqdim edən ağ bənizli, bir az da sarışın tələbə diqqətimi çəkdi. Adının mənasını soruşdum, nə mənaya gəldiyini dedi. Atasının da adının Abdurrahman olduğunu söylədi. Abdurrahman oğlu Abdussaməd... Fərqli bir ailə olmalıdır hər halda...

“Dağ dağa rast gəlməz, insan insana rast gələr”,- deyiblər. Abdussamədin atası Abdurrahman dayı və Abdurrahman dayının da atası Əmrullah baba ilə tanış olduq əlhəmdulilləh.

Əmrullah dayı Əliabad qəsəbəsinin müəzzinidir. Hədisi-şərifdə müəzzinlərin qiyamət günü insanların ən uca boylusu

olacağı bildirilir. (Müslim) Əmrullah dayı qiyaməti gözləmədən Darçın ətirli məscidin və qəsəbənin ən uca boylu və heybətli kişisi olmuşdu. İri papağı heybətini bir az da artırırdı. Rəsulullah (s.ə.s) başqa ölkələrə elçi göndərəcəyi vaxt elçinin boy-buxunlu, yaraşıqlı və heybətli olmasına diqqət edərdi. Osmanlıda da camelərə imam və müəzzin təyin edəcəyi zaman fiziki xüsusiyyətlərə və zahiri görünüşə diqqət olunardı. İmam və müəzzin qəlbli, qəlibli, heybətli və fiziki cəhətdən kamil olmalıdır. Əmrullah dayı gənc yaşlarında İslam dinini öyrənməyə və yaşamağa can atmış. Gənclik illərində qurtuluşun İslama təslim olmaqla mümkün olduğunu görüb tez-tez: “Ya Rəbb, İslamı yaşamaq və Quranı öyrənmək üçün qəlbimə genişlik ver”, - duasını təkrarlayarmış.

Saləh insanların əsas xüsusiyyətlərindən biri kimi daim üzlərində təbəssüm olması qeyd edilir. Allahı tapan, Allahla olan və yar ilə bayram edən insanlar qaş-qabaqlı ola bilərmə? Əmrullah dayı da Rəsulullah (s.ə.s) kimi təbəssüm əhlidir. Haqq dostlarından Mahmud Sami Ramazanoglu haqqında daim dizi üstə oturduğu, dirsəklənərək və ya sərilərək oturmadiğı deyilir. Hər tərəfi məscid olan yer üzündə və şah damarından daha yaxın olan Allahın hüsurunda olduğu (ehsan) şüuruna nail olan insanlar, əlbəttə ki, digərlərindən fərqlənəcəkdir. Əmrullah dayı da Sami Əfəndi həzrətləri kimi yemək yeyərkən, çay içərkən və söhbət edərkən də dizi üstə oturardı.

Nazim Hikmət rəssam Abidin Dinodan soruşur: “Xoşbəxtliyin tablosunu çəkə bilərsənmi?”. Abidin Dino da cavabında yazdığı şeirini “xoşbəxtliyin tablosunu çəkməyə nə kətan çatar, nə də boya” sözləri ilə bitirir. Hər ikisi üçün xoşbəxtlik əlçatmaz, tərifi imkansız və çəkilməsi mümkünsüzdür. Xoşbəxtliyin əlçatmaz və tərifişəgəz olmasının səbəbi Allahsız düşünməkdir. Üz cizgilərində

Əmrullah dayı Əliabad qəsəbəsinin müəzzinidir. Hədisi-şərifdə müəzzinlərin qiyamət günü insanların ən uca boylusu olacağı bildirilir. (Müslim) Əmrullah dayı qiyaməti gözləmədən Darçın ətirli məscidin və qəsəbənin ən uca boylu və heybətli kişisi olmuşdu. İri papağı heybətini bir az da artırırdı.

iman məhəbbəti, mərifət, qarşılıqsız sevgi və səcdə izi görünən hər insan “bax budur xoşbəxtliyin tablosu” dedirdir. Təsbeh çəkən, yetim başı oxşayan, acları doyuran, çıpaqları geyindirən, səcdə edən hər mömin xoşbəxtliyin ətə və sümüyə bürünmüş halıdır. Nazim Hikmət ətrafında bir neçə “insan kimi insan” görsəydi, xoşbəxtliyin tablosunu çəkdirməyə çalışmazdı. İnsan özündə və ətrafında olmayanı istəyər.

“Ey iman edənlər, özünü və ailənizi atəşi insanlar və daşlar olan cəhənnəmdən qoruyun” (ət-Təhrim, 6) ayəsi ilə əməl edən Əmrullah dayı bütün uşaqlarının (10 övlad) Quran öyrənməsinə səbəb olmuşdur.

2013-cü ilin 27 dekabrında vəfat edən Əmrullah dayı inşallah **“ey aram tapmış nəfs Rəbbinə dön, qullarımın arasına daxil ol. Allah səndən, sən də Allahdan razı olaraq cənnətimə gir”**. (əl-Fəcr, 27-30) əmrini eşitmişdir.

Cənazə namazında imam vəfat edəni necə tanıdıqlarını camaatdan soruşar: Camaat da: “yaxşı adam kimi tanıyırdıq”, - deyər. Biz də uzaq diyarlardan mələkləri şahid tutaraq “Əmrullah dayını yaxşı adam kimi tanıyırdıq, məkanı cənnət olsun”, - deyirik.

Əmrullah dayı və Əliabadlı Musab üçün bir fatihə, üç ixlas...

HUMƏZƏ SÜRƏSİNİN ÇƏKDIYI RUH PORTRETI

Möminin həyatı nizam-intizam-
lı olmalıdır. Qulluğun özəyini
ibadət intizamı formalaşdırır.
Hərəkət qaydaları, danışq qaydaları, qəlb
və əxlaq qaydaları möminin xarakterini
tamamlayan ünsürlərdir. Mömin Rəbbinə
qarşı verəcəyi hesabda çətinlik çəkəcəyi
bir hərəkət etməməlidir. Hər əməlinin
hesabını vermək qayğısı həyatını Quran
və Sünnə ölçülərinə görə tənzim etməsini
tələb edir.

Qurani-Kərimin insanı dəhşətə salan
surələrindən biri də “Huməzə” surəsidir.
Bu surədə Rəbbimizin “vay halına” ifa-
dəsinin xitabına məzhər olan insanların
xüsusiyyətlərindən bəhs edilir. “Veyl” kəl-
məsinin dilimizdəki qarşılığı “vay halına,
təəssüflər olsun”dur. Dilimizdə bu ifadə
müxatəbin mənfi halını bildirmək və içi-
nə düşdüyü halın təhlükəli olduğuna diq-
qət çəkmək mahiyyətində işlədilir. Bir
növ qəzəbin son dərəcəsidir.

Xitab etdiyi şəxsi ən ağır şəkildə xəbər-
dar etməklə başlayır “Huməzə” surəsi.
Ardınca bu dəhşətli xəbərdarlığa məzhər
olan xarakterin düşdüyü ruh halını təsvir
edir:

“(Dalda) qeybət edib (üzdə) tənə vu-
ran hər kəsin vay halına!

O kimsə ki, mal yığıb onu dönə-dönə
sayar (çoxaldar).

Və elə zənn edər ki, mal-dövləti onu
əbədi yaşadacaqdır.

Xeyr! (Heç də onun güman etdiyi kimi
deyildir). O mütləq (Cəhənnəmin alt
mərtəbələrindən biri olan) Hütəməyə
atılacaqdır!

Sən nə bilirsən (haradan bilirsən) ki,
Hütəmə nədir?!

O, Allahın yanar odudur.

Elə bir od ki, ürəkləri yandırır-yaxar.

O, belələrinin (qeybətçilərin və tənə
vuranların) üzünə qapanıb kilidlə-
nəcəkdir.

O, belələrinin (qeybətçilərin və tənə
vuranların) üzünə qapanıb kilidlənə-
cəkdir” (Huməzə, 1-9).

Surəyə ad olaraq verilən “Huməzə”
kəlməsi bir insanın qiyabında eybini, qü-
surunu axtarmaq, dedi-qodu etmək, qey-
bət etmək, söz gətirib-aparmaq və tənə
vurmaq mənasındakı “həmz” kökündən
törəmiş və çox eyib axtaran, qeybət edən,
arxadan danışan kimsə deməkdir.

Ardınca gələn “lüməzə” isə bir insanın üzünə qüsurunu demək, gözlə, qaşla, baş və dodaq işarəsi ilə təhqir etmək və lağa qoymaq mənasındakı “ləmz” kəlməsindən törəmiş, təhqir edən və lağa qoyan kimsə deməkdir.

“Huməzə” surəsi bizə iki model göstərir.

Birincisi, özünü başqalarından üstün görüb onlara qaş-göz işarəsi ilə yuxarıdan baxan, arxadan onları lağa qoyan insan.

İkincisi isə, dünyəviləşmə göstəricisi olan mal yığma, dünyalığa önəm vermə və dünyaya gəliş səbəbini dünyada qazınıb yığdıqlarına bağlanma əhvali-ruhiyyəsidir. Bu iki model sağlam bir ruh halını əks etdirmir.

İnsanın arxasınca dedi-qodu etmək ən ağır günahlardan biridir. Qeybət Peyğəmbərimizin (s.ə.s) hədisi-şəriflərində ölü qardaşın ətinə yemək kimi iyrənc bir hərəkət olaraq tərifi edilir. Diksindirici olduğu qədər qul haqqını pozan bir əməldir. “Vay halına” ifadəsinin müxatəbi qeybətini etdiyi və arxadan danışdığı insanı lağa qoyaraq qaş-gözlə işarə edən insandır. Fərqiində olmadan da edilən bu xəta günlük həyatımızda hər an düşə biləcəyimiz bir xətdir.

İslamın insanda yox etməyə çalışdığı ən mənfi xüsusiyyətlərdən biri “eqoizm duyğusu”dur. Şeytanı Rəbbinə qarşı asi edən həmin duyğudur. Fironun üsyanları içində həlak olmasının səbəbi bu duyğudur. Əbu Cəhl və Əbu Ləhəbin Peyğəmbərimizin qarşısında heç cür iman həqiqətinə qovuşa bilməməsi yenə bir eqoizm duyğusunun daxilində şirk qırıntıları vardır. Eqoizm duyğusu ilk növbədə insana əbədlilik hissi verir və insan acizliyini unudaraq Rəbbinə asilik edəcək hala düşür. Təsəvvüfün ilk məqsədlərindən biri də nəfsin arzularının qarşısını alıb, eqoizm duyğusunu minimuma endirməkdir.

Rəbbimiz ayeyi-kərimədə müsəlmanlara yuxarıdan baxan, qürur və lovğa olan

İslamın insanda yox etməyə çalışdığı ən mənfi xüsusiyyətlərdən biri “eqoizm duyğusu”dur. Şeytanı Rəbbinə qarşı asi edən həmin duyğudur. Fironun üsyanları içində həlak olmasının səbəbi bu duyğudur. Əbu Cəhl və Əbu Ləhəbin Peyğəmbərimiz qarşısında heç cür iman həqiqətinə qovuşa bilməməsi yenə bir eqoizm duyğusunun daxilində şirk qırıntıları vardır. Eqoizm duyğusu ilk növbədə insana əbədlilik hissi verir və insan acizliyini unudaraq Rəbbinə asilik edəcək hala düşür.

təkəbbürlükdən bəhs edir. Malına, sərvətinə güvənərək insanlara xor baxan, onları aşağılayıb lağa qoyan bir insan növbədən söz açır.

Dünya və mal ehtirası insanın həlakına səbəb ola biləcək ehtiraslardır. Fitrətində dünyaya meyli olan insanın bu yönünü tərbiyə etməsi yenə bir möminlik nizam-intizamı ilə mümkündür. Fanilik duyğusu gəlib-keçici bir həyatın içində olma şüurunu davamlı olaraq qəlbə diri tutmaqla mümkündür.

Dünyada sahib olduğumuz imkana həddən artıq əhəmiyyət verib onu vazkeçilməz sayırıqsa, o halda dünyaya bağlılıq meydana gəlir. Bu bağlılıq qəlbin və könülün qatılaşmasına səbəb olar. Rəbbimiz qəlbi kirlədən dünyalıq ehtirasların girbətində yox olan bir nəfsin “Hutəmə” olaraq ifadə edilən qalanmış atəşin içinə atılacağını xəbər verir.

Mömin olaraq danışmaq qaydalarına çox əhəmiyyət verməliyik. Danışmaq qaydaları özü ilə əməl qaydalarını da gətirir. Bəndənin əməllərinin düzgün olması, sağlam xarakterli ruh halına sahib olması düzgün bir müsəlman və mənəvi mərəzdən uzaq bir könül sahibi insan olmasına səbəbdır.

YETİMİN ALLAHI

Atasını illər öncə itirmişdi. Təklək və yalnızlığın dadını elə o illərdən bilirdi. Anası sahib olduğu tək varlıq idi. Daş evin divarlarını sadəcə ikisinin nəfəsi isidirdi. Bu komanın içərisində həftələrlə ac qalmalarından heç kimin xəbəri olmamışdı. Kasıb olsa da kişilik qürurundan heç kimə əyilməmiş, heç kimə ağzı açmamışdı. Canından da çox sevdiyi yeganə varlıq olan anasının canını dərd almışdı. Günü-gündən anasının ağzındakı şiş böyüyürdü. Hər gün işə gedərkən stolun üstünə müayinə üçün pul qoysa da, anası onu güdərek müayinə üçün həkimə getmirdi. Onlar elə fikirləşirdilər ki, bəlkə

də ağzındakı protezin sərtliyi onun damağını bu vəziyyətə salmışdı. Günlərlə protezdən istifadə etməsə də damağındakı şiş çəkilmirdi ki, çəkilmir. O vəziyyətin getdikcə gərginləşdiyini görüb heç nəyə baxmadan həyatda bir tək nəfəsinə isindi, gözüünün ağı-qarası olan anasını borcxərcə müayinə etdirir. Ancaq müayinənin nəticəsi gözlədiyi kimi yaxşı çıxmadı. Sən demə, xərcəng xəstəliyi onun anasının bədənində də özünə yer etmişdi. Sadəcə bir çarə var idi ki, o da şişin kəsilərək götürülməsi idi.

O, artıq öz dərdini unutmuşdu. İllərdir böyrək serrozundan əziyyət çəkməsinə

baxmayaraq özünün əməliyyatı üçün heç bu qədər narahat olmamışdı. Dünyada ən çox sevdiyi, dərini paylaştığı insan gözünün qabağında çarəsiz bir şəkildə ölə bilməzdi. Bunun bir çarəsi olmalıydı. Amma necə? Evin güzaranını anasının aylıq pensiyası və özünün bazarda qazandığı qəpik-quruşlar təmin edirdi. Həkim əməliyyat üçün kifayət qədər çox pul istəmişdi. Gələcək üçün qurduğu gözəl xəyallar kimi anasının üzündəki təbəssüm də günü-gündən azalırdı. Bu böyük əməliyyat üçün nə o qədər pulu, nə də ki ümidi qalmışdı. Fikirdən gecələri gözlərini qırpmadan sabahlayırdı. Pul üçün ağız açacaq heç bir kimsə yox idi ətrafında. Sonda hər şeydən ümidini üzüb maddi olaraq sahib olduğu son şey, atasından qalan evi banka girov qoyaraq pul götürdü. Hər şeyə rəğmən Allaha etdiyi dualarının bir gün cavabı olacağına səmimi qəlbdən inanırdı.

Bu günə qədər dünyada başına gələn bütün müsibətlərə dözüb Allaha üsyan etməmişdi. Amma anasın bu vəziyyətə düşməsi onun Allaha olan inamını zəiflədirdi. Dünyada bütün çətinliklərin sadəcə ona qismət olduğunu, Allahın nəzərindən uzaq qaldığını fikirləşirdi. Demək olar ki, hər şey onun əksinə işləyirdi. Heç kimə bir pisliyi dəymədiyi kimi, kimsənin də bir acı sözlə də olsun qəlbini qırmağına imkan vermişdi. Yetimçiliklə böyüdüyü illərdə hamı ona pislik etmiş, hamı onun qəlbini qırmağına imkan vermişdi. Bütün qohumları üz döndərmiş, dost-taşıları isə onu öz aralarında görmək istəmirdilər. Bütün bunlara baxmayaraq Uca Allahın ədaləti bərqərar olmalıydı. Onun həyatında bir möcüzə gerçəkləşməli idi. Gerçəkləşdi də.

Həqiqətən də ümid ən sonda ölür. Bu dünyada heç bir şey Allahın bilgisi xaricində deyil. Başa gələn müsibətlər, qarşılaşdığımız çətinliklər bir imtahan nümunəsidir. Allah bütün bunlarla bizim

Həqiqətən də ümid ən sonda ölür. Bu dünyada heç bir şey Allahın bilgisi xaricində deyil.

Başə gələn müsibətlər, qarşılaşdığımız çətinliklər bir imtahan nümunəsidir. Allah bütün bunlarla bizim dözüümümüzü, dəyanətimizi və səbrimizi yoxlayır. Yoxsa O, heç bir quluna zərrə qədər əzab verilməsini istəməz.

dözüümümüzü, dəyanətimizi və səbrimizi yoxlayır. Yoxsa O, heç bir quluna zərrə qədər əzab verilməsini istəməz. Bəli, onun da köməyinə Allahın inayəti çatdı. Başqa bir imkanlı qulunu onun yoluna çıxartdı. Həmin şəxs anasının bütün əməliyyat xərclərini qarşılamağı və bankdan alınan pulu qaytarmağı öz boynuna götürmüşdü. Onun qəlbində ümid çırağı yenidən alovlanmağa başlamışdı. Evini girov qoyaraq əməliyyat üçün bankdan götürdüyü pul əlində qalmışdı. Onunla da illərdir imkansızlıqdan evlənə bilmədiyi sevgilisinə toy çaldıraraq sevimli anasına gəlin gətirir. Ağına belə gətirmədiyi gözəlliklər, müsibət olaraq gördüyü hadisələrin arxasından bir-bir görünür. Necə ki, Allah Təala müqəddəs Qurani-Kərimdə belə buyurur:

“Ola bilsin ki, sevmədiyiniz bir şey sizin üçün xeyirli, sevdiyiniz bir şey isə sizin üçün zərərli olsun. Allah bilir, siz isə bunu bilmirsiniz”. (əl-Bəqərə, 216)

Nəticə olaraq, bir də sən sən ol, heç bir zaman yetim deyib keçmə! Necə deyirlər yetimin də Allahı var.

P.S.- Məqalədə yer alan hadisə real həyatda baş vermişdir.

Duanın psixoloji təsirləri

Bu gün insanların əksəriyyəti mənəvi boşluqdan əziyyət çəkir. Bu da öz növbəsində mənəvi boşluğu doldurmaq üçün insanları müxtəlif üsullara, cürbəcür çarələrə əl atmağa vadar edir. Hər kəs tərəfindən bilinən bir həqiqətdir ki, insan fitrətən dua etməyə, özündən böyük bir varlığa sığınmağa meyilli xarakterə sahibdir. Bəzən cəmiyyətimizdə dua anlayışı səhv başa düşülür. Bu gün hal-hazırda duanın təsiri üçün dua oxumaqdan əlavə dua yazdırırlar. Kiçik bir xüsusi kağızda dua mətni yazılır və onu evin müxtəlif yerlərindən qapıların üstündən, divarlardan asırlar. Amma dua deyiləndə biz bunu nəzərdə tutmuruq. Allahın hüsurunda diz çöküb, əl açıb Ona yalvarmaqdır dua.

Duanın insana psixoloji cəhətdən müəyyən müsbət təsirləri var. Bunu, xüsusilə, dünyanın məşhur həkimləri və psixoloqları öz təcrübələri ilə sübut etməyə çalışmışlar.

Heyko Ernest bir çox araşdırmalardan sonra bildirib ki, iman və dinin insan sağlamlığına böyük müsbət təsiri var. Hətta psixologiya elmləri namizədi Devid Larsonun 1978 və 1989-cu illər arasında nəşr olunan psixologiya tibbinə aid jurnallarında

da insanın imanı və sağlamlığı arasında çox sıx əlaqə olduğu göstərilmişdir. Araşdırmaların nəticəsi göstərmişdir ki, 84% insanların dinə bağlı olması onlara müsbət təsir, 13%-nə neytral təsir, yalnız 3%-nə mənfi təsir göstərir.

“Nyusvik”in (Newsweek) araşdırmasına görə, insanların 72%-i dua edərək xəstəlikdən daha tez xilas olmağın mümkünlüyünə, duanın yaxşılaşmağı asanlaşdırdığına inanırlar.

Dr. Herbert Benson tərəfindən 10 il müddətində davam edən və 1800 adamın iştirak etdiyi araşdırma, indiyə qədərki ən etibarlı nəticələrin əldə edildiyi eksperiment kimi izah olunur. ABŞ hökumətin 2.3 milyon dollar fond ayırdığı araşdırmalardan gələn nəticəsi isə, dua və xəstəliklərin yaxşılaşması arasında, həqiqətən də, əlaqənin olmasıdır.

Duke Universitetinin cərrahiyyə əməliyyatı keçirən 750 xəstə üzərində apardığı başqa bir araşdırmada da “duanın sağaldıcı gücü” elmi olaraq sübut edilmişdir. Araşdırmaların bizə verdiyi nəticə onu göstərir ki, həqiqətən də, insanın hər hansı bir fəvqə qüvvəyə sığınması və dua arzusu, psixoloji olaraq bizi rahatlaşdırır. Bu prosesin necə baş verməsi elmi cəhətdən tam şəkildə izah edilməsə də, sübut olunmuşdur ki, dua oxuyan xəstələrin sağalma nisbəti digər xəstələrlə müqayisədə daha yüksəkdir. Bundan başqa Çikaqoda Raş (Rush) Universitetinin araşdırmasına görə, nizamlı olaraq ibadət və dua edənlərin erkən ölüm nisbəti, dinə bağlı olmayanlarla müqayisədə 25% daha azdır.

Eyni zamanda St Luke`'s Xəstəxanasında müalicə alan ürək xəstələrindən 466 nəfərinə din adamları dua oxumuş, nəticədə də dua oxunan xəstələrin sağalma prosesi təxminən 11% tezləşmişdir.

Beləliklə, dilimizdən dua əskik olmasın...

ƏL-FİQHÜL-ƏKBƏR

Tərcümə: Füzuli Hüsüyev

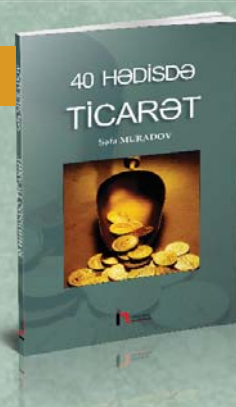
Əqidə müsəlman şəxsiyyətin həyatının, ibadətlərinin, dünyagörüşünün əsasını təşkil edir. Dinimizin əsas mənbələrinə əsaslanan saf və düzgün əqidə həqiqi müsəlman həyatının formalaşması üçün son dərəcə zəruri, əvəzedilməz bir ünsürdür. Düzgün əqidə dünyada imani həyat yaşamağın, axirətdə isə əbədi səadətə nail olmağın açarı və ən mühüm şərtidir.

İslam tarixinin ən mötəbər və dərin alimlərindən biri olan İmam-Əzəm Əbu Hənifənin əqidəyə dair Quran və Sünnədən süzərək topladığı fikirlərin cəmlənməsi ilə təlif edilən "Əl-Fiqhül-Əkbər" əsəri bu baxımdan xüsusi dəyəri olan ümdə əsərlərdən biridir.

40 HƏDİSDƏ TİCARƏT

Səfa MURADOV

Hər cəmiyyətin fərdləri arasında münasibətlərin ən önəmlisi, şübhəsiz ki, ticarətdir. Həyatın bir parçası olan ticarətin özünəxas bəzi qayda və qanunları vardır. Müsəlmanların ticarət əlaqələrini sağlam əsaslar üzərində təsis etmələri onların ticarətlə əlaqəli məlumatlarından asılıdır. Müsəlmanlar hər bir məsələdə olduğu kimi, ticari əlaqələrdə də Rəsulullahın (s.ə.s) tətbiq etdiyi əsaslara riayət etməli və beləliklə də sağlam bir cəmiyyətin formalaşması üçün Peyğəmbərimizin sünnəsini rəhbər qəbul etməlidir. Rəsulullahın (s.ə.s) ticarətlə əlaqəli hədislərindən istifadə olunaraq "Qırx Hədisdə Ticarət" adlı qələmə alınan bu əsər hər kəsin ilk müraciət edəcəyi kitabdır. Bu kitabda həm satıcı, həm alıcı, həm də satılan əşya ilə əlaqəli mühüm məlumatlar yer alır.

DANIŞIQ ƏDƏBİ

Dr. Əhməd NİYAZOV

Hər şeyin ədəb-ərkanı olduğu kimi dilin ədəbi onun danışdığı sözə bağlıdır. Söz də, danışq da ədəb qaydaları daxilində olmalı, peşmançılıq gətirəcək, heyfsləndirəcək danışığa yol verilməməlidir. Dilçi alimlərin dediyinə görə, dilin söylədikləri zehnin, fikri təsəvvürlərin və düşüncələrin təzahürləridir. Deməli, gözəl düşünən, ancaq gözəl danışar. Dilin sərhədləri düşüncənin sərhədləridirsə, onda düşüncə gözəl əxlaqla tamamlanmalıdır.

Əlinizdəki bu əsər, məhz bu qayəyə xidmət edir. Ayə və hədislər əhatə dairəsində möminin danışq ədəbini göstərir. Dilin gətirəcəyi afətlərə, bəlalara işarə edərək nəyi danışmağın, harda susmağın yollarını göstərir.

Bu baxımdan əsər, əslində geniş oxucu kütləsi üçün nəzərdə tutulur. Kitabın kiçik həcmdə olmasına baxmayaraq fərdi mütaliə və eyni zamanda xütbə və vəzlər üçün münasib kateqoriyada olduğunu düşünürük. Mövzulara aid ayə və hədisləri əzbərləmə arzusunda olanlar üçün əlavə olaraq mətnlər əslləri ilə birgə verilmişdir.

SURİYA DANIŞIQLARI II CENEVRƏ GÖRÜŞÜ

Suriyada bombardman nəticəsində ağır yaralanmış üç yaşlı uşağın dediyi son sözlər: "O biri dünyada sizdən Allaha şikayət edəcəyəm".

Yaxşı xatırlayıram, təxminən bir il əvvəl, Suriyada döyüşlərin şiddətli mərhələyə daxil olduğu vaxt, Reuters agentliyinin xanım köşə yazarlarından biri bu ölkəyə xaricdən hərbi müdaxilə olmayacağı təqdirdə 90-ların əvvəllərində keçmiş Yuqoslaviya Federasiyası ərazisində olduğu kimi, yaranmış hərbi böhranın həll edilməsi istiqamətində heç bir danışıqın, ya vasitəçilik missiyasının fayda verməyəcəyini bildirmişdi. Məlum olduğu kimi, 22 yanvarda İsveçrənin Montrö şəhərində, - ilk görüş Cenevrədə keçirildiyindən formal olaraq növbəti danışıqlar II Cenevrə danışıqları adlanılır, - böhranın çözülməsi üçün növbəti danışıqlar prosesinə start verildi.

Bu tarixi yaşadıq. Amma mövcud reallıq nədən xəbər verir? Əgər iki il əvvəl, bəlkə də ən azından, nəzəri olaraq Əsəd rejimi və müxalifət arasında danışıqların

müsbət nəticə verdiyinə inanmaq ya ümid bəsləmək olardısı, indi bunu ağla gətirmək belə mümkün deyil.

Məsələ burasındadır ki, daxili münazişənin daha kəskin həddə keçməsi mərhələsində belə müxalifət qüvvələri müəyyən dərəcədə yekcins idi. Onda B. Əsəd rejiminə qarşı əsasən dünyəvi dövlət tərəfdarları olan və hal-hazırda Suriya Milli Şurasının hərbi qanadı olan Azad Suriya Ordusu və bu ordu ilə birgə hərbi planlarını koordinasiya edən ayrı-ayrı mücahid qruplaşmaları vuruşurdusa, son ayların mənzərəsi hədsiz dərəcə acınacaqlıdır.

Keçən ilin noyabrında altı mücahid qruplaşması birləşərək, İslam Cəbhəsi (qeyri-rəsmi məlumatlara görə 40 minə yaxın döyüşçünü birləşdirən) adlı bir qurum yaratdılar və üstəlik, mətbuat üçün verdikləri bəyanatda Qərbin legitim müqavimət hərəkatı kimi tanıdığı və danışıqlar apardığı Suriya Milli Şurasının Suriya xalqının legitim ifadəçisi kimi tanımadı-

lar. Ölkədə şəriət qanunvericiliyi əsasında dövlət qurmağı qarşısına məqsəd qoyan İslam Cəbhəsi üstəlik, qısa müddət ərzində ölkənin şimalında mühüm strateji qələbələr də əldə edə bildi. Lakin keçən ilin dekabrından başlayaraq Hələb və Suriyanın Türkiyə ilə həmsərhəd şəhərlərində İslam Cəbhəsinə aid qruplaşmalarla Əl-Qaidəyə bağlı radikal sələfilər olan İraqda və Şamda İslam Dövlətinə (İŞİD) bağlı döyüşçülər arasında şiddətli döyüşlərin başlaması rejimə qarşı birgə mübarizəyə zərbə vurmuş oldu. Artıq hər iki tərəfdən onlarla, bəzi qaynaqlara görə yüzlərlə insanın ölümünə səbəb olan döyüşlər səngimək bilmir. İŞİD tutduğu ərazilərdə əhəlinin narazılığına səbəb olan sərt qanunlar (məsələn, musiqinin, siqaret çəkməyin qadağan olunması) tətbiq etdiyindən bu yaxınlarda onlarla döyüşən digər sələfi qruplaşması olan Əhrar-əş-Şamın sözcüsü Həsən Əbud Əl-Cəzirə televiziyasına verdiyi intervüdə hətta məcbur olub bu cür qaydaların tətbiq olunmasının ümumi hərəkata ziyan gətirəcəyini bildirmişdir.

Digər tərəfdənsə, müxalifətdaxili çəkişmələr nəticəsində onsuz da xeyli zəifləmiş və demək olar, əhali arasında dayaqlarını itirmiş Suriya Milli Şurası belə Cenevrə danışıqlarında böyük tərəddüdlərdən sonra iştirak etməyə razılıq vermişdir. Şura yenə də şərt olaraq Bəşər Əsədin hakimiyyətdən getməsinə tələb edir.

Danışıqlar öncəsi bütün maraqlı tərəflər arasında ziddiyyət doğuran məqamlardan biri də İranın bu görüşlərdə iştirak etməsi məsələsi oldu. Müxalifətin və onu maliyyələşdirən dövlətlərdən biri olan Səudiyyə Ərəbistanının qətiyyəti razılaşmadığı, ancaq ABŞ-in, israrla Rusiyanın və hətta müxalifətə dəstək verən Türkiyənin belə İranın bu danışıqlarda iştirakına loyal yanaşması böhranın da-

ha da dərinləşəcəyindən xəbər verirdi. Digər tərəfdənsə, İrana loyal münasibət bəsləyən rəsmi Ankara hələ də Suriyanı yaxın gələcəkdə Əsədsiz görmək istədiyini açıq şəkildə bildirməkdədir.

Beləliklə, II Cenevrə danışıqlarının nəticələrinin uğursuz olacağı əvvəlcədən bəlli idi və sözün düzü, bu formatda görüş keçirilməsinin heç bir mənası olmadığı bir daha sübuta yetdi. Masa arxasında oturan hakimiyyət və müxalifət nümayəndələrinin qarşılıqlı ittihamlarından başqa mətbuatdan yeni bir şey eşitmədik: Müxalifət yenə elan etdi ki, baş verən qanlı hadisələrə görə əsas məsuliyyəti Bəşər Əsəd daşıyır, ona görə ilkin addım olaraq o təcili istefaya getməlidir. Əsəd nümayəndələri isə cavab olaraq dedilər ki, biz terrorçulara qarşı mübarizə aparırıq və son günlər şimalda Hələb və digər şəhər uğrunda islamçı qruplar arasında gedən şiddətli döyüşlər də hakimiyyətin haqq yolunda olduğunu bir daha sübut edir.

Beləliklə, onsuz da işıq ucu görünməyən Cenevrə danışıqlarını tərəflər nəticəsiz tərk etdilər. BMT-nin və Ərəb Liqasının münaqişə üzrə xüsusi nümayəndəsi Lahdar Brahimi, eləcə də Qərb ölkələrini təmsil edən vasitəçilər diplomatik etiketə uyğun sifətlərinə təbəssüm maskası taxıb yalandan mətbuat nümayəndələri üçün keçirdikləri brifinqdə dedilər ki, danışıqlarda prinsipial nəticə əldə edilməsə də, tərəflər müəyyən məsələlər üzrə yaxınlaşmağa nail ola bilmişlər. Müxalifət nümayəndələri isə media qarşısında özlərini daha təbii aparır, -kədərli tonda skeptik bəyanatlarla kifayətlənirlər. Bundan sonrakı günlər, aylar ərzində Suriyada partlayışlar, qətlər davam edəcək, -bir sözlə, təəssüf ki, indiki şərtlər daxilində münaqişəni dayandırmaq perspektivindən belə danışıq bilməyəcəyik.

Gəncliyə Yardım Fondunun nümayəndələri Şəhidlər Xiyabanını ziyarət etdi

20 Yanvar faciəsinin 24-cü ildönümü ilə əlaqədar Gəncliyə Yardım Fondunun nümayəndələri Şəhidlər Xiyabanını ziyarət edib.

20 Yanvar hadisələrində dünyasını dəyişən şəhidlərin xatirəsi yad edilib, məzarları önünə gül dəstələri qoyulub.

1990-cı il yanvarın 19-dan 20-nə keçən gecə Sovet ordusunun erməni quldur dəstələri ilə birgə Azərbaycan xalqına qarşı

həyata keçirdiyi qətləam hadisəsinin üstündən 24 il keçir.

Hər il yanvarın 20-də yüzminlərlə insan Vətənin azadlığı və suverenliyi uğrunda canlarından keçmiş Azərbaycan oğul və qızlarının əziz xatirəsini ehtiramla yad etmək üçün Şəhidlər Xiyabanını ziyarət edir. Nəsillər dəyişəcək, şəhidlərimizin xatirəsi ürəklərdə əbədi yaşayacaq.

“20 Yanvar faciəsi xalqımızın qəhrəmanlıq salnaməsidir”

17.01.2014-cü il tarixində Gəncliyə Yardım Fonu və Bakı şəhər Gənclər və İdman Baş İdarəsi tərəfindən 20 yanvar faciəsinin 24-cü ildönümünə həsr olunmuş mərasimlə bağlı konfrans və Bakı şəhər orta ümumtəhsil məktəblərinin şagirdləri arasında “20 Yanvar xalqımızın qəhrəmanlıq salnaməsidir” mövzusunda inşa yazı müsabiqəsinin mükafatlandırma mərasimi keçirilib.

Tədbirdə əvvəlcə iştirakçılar 1990-cı ilin Qara Yanvar qurbanlarının xatirəsini yad etmişlər. Sonra qanlı Yanvar faciəsindən bəhs edən videoçarx nümayiş olunmuşdur. Sonra Gəncliyə Yardım Fondunun Təhsil Şöbəsinin müdiri İbrahim Erol, Azərbaycan Prezident Administrasiyasının məsul işçisi Rasim Mirzəyev, Bakı şəhər Gənclər və İdman Baş İdarəsinin rəisi Rəqif Abbasov çıxış etdi. Sonda “Xocalı Soyqırımını Tanıtma

İctimai Birliyi”nin sədri Şamil Sabiroğlu müsabiqənin təşkilatçılarna öz minnətdarlığını bildirdi.

Sonda mövzu ilə bağlı ümumtəhsil məktəblərinin yuxarı sinif şagirdləri arasında keçirilən inşa müsabiqəsinin qalibləri mükafatlandırılmışdır. Bütün qonaqlara Gəncliyə Yardım Fondunun dəstəyi ilə o günün hüznünə uyğun şəkildə nəşr edilən şair Məmməd Aslanın “Ağla, Qərənfil, Ağla” şeir kitabı hədiyyə edilmişdir.

Akif İbadoğlu

Keyfiyyatda təkdir
Müştəriləri zəmanətdir

"MÜNƏVVƏR"
yataq dəstləri,
"SƏBİNƏ- LƏMAN"
klassik və modern
mətbəx mebelləri,
"KƏNAN" massiv
qapıları

YÜKSƏK KEYFİYYƏT / ÇATDIRILMA VƏ QURASDIRILMA

Qoz, şabalıd,
fırdıq, göyrüş,
cökə ağaclarından,
MDF laminatdan
mətbəx, yataq,
moydadır və
kəndar mebelləri,
qapılar, asma
tavanlar, şka-
kupələr, dəmir işləri

Mebellər akril
(maşın boyası),
poluretan lak və
boyalarla işlənir

Bakı-Sumqayıt şossesi 2, (Hyundai servisin arxası)
Tel: (+994 55 / 70) 311-33-84, (+994 50) 314-33-84

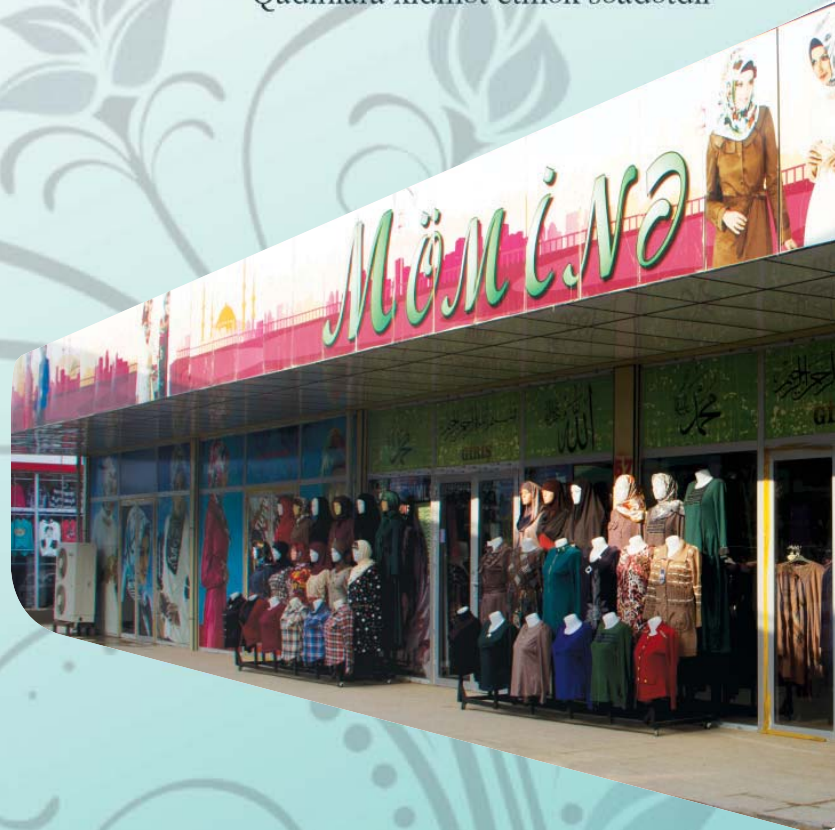

Akif İbadoğlu

MÖMİNƏ

Qadınlara xidmət etmək səadətdir

**İRFAN ABUNƏÇİLƏRİNƏ
XÜSUSİ ENDİRİM
NƏZƏRDƏ TUTULUR**

Çox rahat tapa
biləcəyiniz ünvan

Binə ticarət mərkəzi, 7-ci sıranın qarşısı
Şəhər avtobus dayanacaqlarının yanı

TEL: (012) 408-40-43

Mob: (070 / 055) 208-72-55

Topdan və pərakəndə satış

**Bizimlə işləmək istəyən mağazalara
satış nümayəndəliyi veriləcək**